

«Ey yer ve göklerin Hükümrani! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların şerrinden korusun!»
— İmam ŞAMİL —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

Yıl:3 Aralık-Ocak-Şubat 1996-97 Sayı:9

İÇİNDEKİLER

Çeçen Bağımsızlık Savaşı Üçüncü Yılına Girerken Yılmaz NEVRUZ	1
Haberleşmenin Önemi Osman ÇELİK	6
Bizimle Kıyaslamasınlar Kendilerini (Şiir) Mokalanı MUHAMMAT	10
Ahmet Canbek Osman ÇELİK	11
Mağaraya Benziyor Kalbim Bilal LAYPAN	15
Hasta Başkan Boris Yeltsin ve Kremlinde Yönetim Boşluğu Yılmaz NEVRUZ	16
Rusya Federasyonunda Halklar Arası Zıtlasmalar Ataylanı FİRÜZA	19
Karaçay - Çerkes Cumhuriyetinin Anayasa Taslağı Hakkında Prof. A. KOVALENKO I. Kubanov	23
İstanbul Çerkezleri -III- Doç. Dr. Süreyya ÜLKER	25
Kuzey Kafkasyada Tarihi Yer Adlarına Dönüş Süreci Hasan KANBOLAT	33
Uluslararası Kafkaslar Konferansı	40
Uluslararası Kafkaslar Konferansı Sonuç Bildirgesi	43
Karaçay Halk Edebiyatı Araştırmaları Dudalanı MAHMUT	45

Birleşik
KAFKASYA
Üç Aylık Dergi

Genel Koordinatör:
Yılmaz NEVRUZ

Sahibi:
K.K.Karaçay-Balkarlılar
Kültür ve Yardımlaşma
Derneği adına:
Hüsnü KÜÇÜK

Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet KARAÇAY

Yazın:
Cahide BAŞÇI

Haberleşme Adresi:
Mrk. P.K. 62
ESKİŞEHİR

İdare:
Akcami Mah.
Zeytinler Sk. 2
Odunpazarı - ESKİŞEHİR
Tel: 0.222.221 66 97
Fax: 0.222.230 34 07

Yurtdışı Yıllık Abone:
40\$

Yurtiçinde:
Dernek hesabına
175.000 TL. bağışta
bulunmak suretiyle
temin edilebilir.

Posta Çekli No: 112736
(Mehmet KARAÇAY)

*Dergideki yazılar kaynak
gösterilmek suretiyle
alınabilir.*

Dizgi-Baskı:
ETAM A.Ş.
Matbaa Tesisleri
ESKİŞEHİR

Birlesik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGI

Yıl: 3

Aralık-Ocak-Şubat 1996-97

Sayı: 9

ÇEÇEN BAĞIMSIZLIK SAVAŞI ÜÇÜNCÜ YILINA GİRERKEN

Yılmaz NEVRUZ

11 Aralık 1994 günü Rus silahlı kuvvetlerinin Çeçenistan'a girmesiyle kanlı bir savaşa dönüşen Çeçen Bağımsızlık Mücadelesi iki yılını doldurmuş bulunuyor. Hür yaşamaya kararlı Çeçen Halkı'nın, efsanevi önderleri Cahar Dudayev'in etrafında kenetlenerek dünyanın en güçlü ordusuna karşı gösterdiği celâdet ve akıllara durgunluk veren direniş hareketi bütün olumsuzluklara rağmen hâlâ devam etmektedir. 500 yıllık imparatorluk tarihinde böyle bir direnişle karşılaşmayan Rusya şaşkına dönmüş ve askeri müdahale ile sonuç alamayacağını en sonunda anlamıştır. Geçen Nisan ayının 17'sinde şanlı önderi Cahar Dudayev'i şehit veren Çeçen halkının bağımsızlık mücadelesi "ya istiklâl ya topyekûn ölüm" mertebesine ulaşmıştır. Netice itibariyle, Çeçenlerin kararlı ve taviz vermeyen direnişi büyük askeri kayıplar veren Rusya'yı barışçı çözüm aramaya ve sorunu görüşmeler yoluyla halletmeye mecbur etmiştir.

Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girdiği 1990 yılından itibaren, birliği teşkil eden cumhuriyetlerde "bağımsızlık hareketleri" başlamış ve 1991 yılı içerisinde dağılma tamamlanarak 15 yeni devlet ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde RSFSR (Rusya Sovyet Federatif Sovyet Cumhuriyeti) bünyesinde özerk bir cumhuriyet olan Çeçen-İnguş Özerk Cumhuriyetinde de bağımsızlık hareketi başlamış ve 1991 yılı başlarında "Çeçen Ulusal Kongresi" oluşturularak hızla bağımsızlığa doğru yol alınmıştır. O sırada Estonya'daki Stratejik uçak filosu komutanı olan Çeçenli general Cahar Dudayev, halkın arzusu doğrultusunda Rus ordusundaki görevinden istifa ederek Mayıs 1991'de Çeçen Bağımsızlık Hareketi'nin başına geçmiştir. Bu Tarihten itibaren sürekli bir hal alan bağımsızlık gösterilerinin ve Çeçen Milli Muhafızlar Örgütü'nün baskılarına dayanamayan Moskova yanlısı Zavgayev hükümeti 6 Eylül 1991'de istifa etmek zorunda kalmış, keza parlamento kendisini feshetmiş ve Hasbulatov'un girişimleriyle muhtemel bir çatışma önlenerek geçici bir yönetim kurulmuştur. Akabinde de 27 Ekim 1991'de genel seçimlere gidilmesi kararlaştırılmıştır.

Moskova'nın engellemelerine rağmen belirlenen tarihte seçimler yapılmış ve Çeçen halkının hür iradesiyle milli parlamento teşekkül etmiş ve Cahar Dudayev seçmenlerin % 85'nin oylarıyla Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1 Kasım 1991'de toplanan Çeçenistan Ulusal Parlamentosu Çeçenistan'ın bağımsızlığını kabul ve ilan etmiştir.

Moskova hükümeti 27 Ekim seçimlerini yasadışı ilan ederek Çeçen-İnguş Özerk Cumhuriyeti'ni doğrudan Moskova'ya bağladığını açıklamış ve kendi yanısı M. Akhsanov'u Çeçen-İnguş Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına atamıştır. Ancak Cahar Dudayev hükümeti ve Çeçen Ulusal Parlamentosu kısa sürede ülkeye hâkim olduklarından kukla hükümet tutunamamıştır.

ÜÇ YIL SÜREN BAĞIMSIZLIK DÖNEMİ

Rusya Federasyonu'nun bütün engellemelerine ve Çeçenistan'ı ablukaya almasına rağmen Dudayev hükümeti kısa zamanda ülkede birlik ve barışı sağlayarak her kademedeki yönetimlerin millileşmesi sürecini başlatmıştır. Millî savunma güçlendirilmiş, eğitim ulusal karakter kazanmış, dinî hayat canlanmış, ilâhiyat yüksek okulları açılmış, başta petrol olmak üzere yeraltı ve yerüstü kaynakları sömürgecilerin sömürsünden kurtarılmış; kısacası Çeçen Ulusu kendi kendini yönetmeye başlamıştır.

Rusya Federasyonu Çeçenistan'daki gelişmelerden fevkalâde rahatsız olmasına rağmen askeri müdahalede bulunmaya cesaret edememiştir. Zira, Sovyetlerin dağılmasına paralel olarak Kızıldoru da dağılma sürecine girmişti. Moskova'daki merkezi yönetim karmakarışıktı. Boris Yeltsin şeklen devlet başkanı olmasına rağmen yönetime hakim değildi. Böylece Bağımsız Çeçen Devleti varlığını üç yıl devam ettirdi. Bu arada Çeçenistan'da çıkarılmak istenen Moskova kaynaklı iç karışıklıklar bir sonuç vermedi. Çünkü, Çeçen Ulusu önderleri Cahar Dudayev'in çevresinde tek vücut olmuştu.

1994 yılı ortalarına doğru Boris Yeltsin merkezi yönetime hakim olunca askeri müdahaleye karar verdi. İlk olarak yandaşlarını silahlandırarak ve her türlü silah ve mühimmatı sağlayarak karşı darbe girişiminde bulundu. Dudayev rejimini devirme girişimine Rus askerleri de katıldılar. Keza Rus uçakları Grozni'yi bombaladılar. Ancak Çeçen Ulusal güçleri darbe hareketini kısa sürede terkil etti ve bir çok Rus askerini de esir aldı. Son ümidini de kaybeden Yeltsin, 11 Aralık 1994 günü Çeçenistan'a askeri müdahale hareketini başlattı. Ama hesabı yine tutmadı ve muazzam bir Çeçen direnişiyle karşılaştı. Kısa zamanda tüm Çeçenistan kan deryasına çevrilmesine rağmen Çeçenler boyun eğmediler ve Ruslara çok ağır kayıplar verdirdiler. Burada ayrıntılara girmeye gerek duymuyoruz. Rusya'nın yegâne başarısı Grozni başta olmak üzere bütün Çeçenistan yerleşim birimlerini yerle bir etmek ve 40 binden fazla sivilin kanına girmek oldu. Bu arada Çeçen mücahitler dünyanın hayranlığını kazanan kahramanlıklar gösterdiler ve efsanevi harekâtlarda bulundular.

Birkaç günde biteceği sanılan kanlı müdahale aylara, yıllara sarktı. Nihayet Rus ajanları, Çeçenlerin ve tüm Kafkaların efsanevi önderleri Cahar Dudayev'i kalleşçe bir tuzak hazırlayarak 17 Nisan 1996 günü şehit ettiler. Ama Çeçen şahlanışı yine kınılamadı. Buna karşılık rus askerleri moralman çöktüler ve etkisiz hale geldiler. 6 Ağustos 1996'da Çeçen mücahitler genel bir taarruzla başkent Grozni'yi ele geçirdiler, yüzlerce Rus askerini esir aldılar, binlercesini de kuşattılar. Öte yandan stratejik önemi haiz Argun ve Gudermes kentlerini de kurtararak tüm ülkede kontrolü ele geçirdiler.

ALEKSANDR LEBED SAHNEDE

Savaş başladığından beri hür dünyanın gözünü boyamak için zaman zaman barış atağına geçen ve akabinde bombardımanları daha da şiddetlendirerek devam ettirmeyi adet haline getiren Boris Yeltsin bu defa çaresizliğini anlamış bulunuyordu. Çaresizlikten, barış görüşmelerini başlattı ve Çeçenistan özel temsilcisi ve güvenlik danışmanı olan Aleksandr Lebed'i görevlendirdi.

A. Lebed ilginç bir beyanat vererek göreve başladı: "Çeçenler bağımsızlık için savaşan kahramanlardır. Ancak bizim devlet yöneticilerimizden tutun da en sondaki bir gazeteciye kadar herkes Çeçenlere terörist ve haydut diyorlar. Evvelâ bu hatayı düzeltmemiz lâzım." Aynı Lebed, Çeçenistan'a gidip vaziyeti gözleriyle gördükten sonra "Rus askerleri yarı aç, moralman çökmüş ve acınacak vaziyette-dirler. Bunları bu şartlar altında savaştırmak utanç verici bir durumdur. Bu savaşta komuta zinciri ve koordinasyon diye bir şey kalmamıştır. Çeçen savaşçılar ise olağan üstü askerler" şeklinde, acı gerçeği gözler önüne sermiş ve Moskova'ya gönderilen "başarı!" raporlarının çirkin bir aldatmaca olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Aleksandr Lebed'in Dağıstan'da Çeçen tarafın temsilcisi genelkurmay başkanı Aslan Meşedov ile yaptığı ilk görüşmede "ateşkes" konusu ele alınmış ve her iki taraf da planlı ve kademeli bir ateşkesin sağlanmasında anlaşmaya varmışlardır. Bilahare Moskova'ya dönen Lebed, üst düzey yetkililerle Çeçenistan'daki durumu müzakere ederek tekrar Çeçenistan'a avdet etmiştir. İkinci kez Grozni'ye gelen Rusya'nın Çeçenistan özel temsilcisi A. Lebed CNN'e "Her iki tarafın da ne galip ne de mağlup olacağı bir çözümü mutlaka bulacağız. Çeçenler Rusya'nın bir parçası olarak kalmayı kendileri için bir intihar olarak görüyorlar. Onların başka seçenekleri de yok" şeklinde beyanat vererek görüşmelere uygun bir ortam hazırlanmasına da özen göstermiştir. Barış görüşmeleri ile ilgili ayrıntılara girmek istemiyoruz. Netice itibariyle barış yolu açılmıştır.

BARIŞ ANTLAŞMASI

Aleksandr Lebed'in başkanlığındaki Rusya heyeti ile Aslan Meşedov başkanlığındaki Çeçenistan heyeti arasında yapılan uzun müzakerelerden sonra 30 Ağustos 1996 günü anlaşma sağlanmış ve aşağıdaki metin üzerinde mutabakata varılmıştır:

1- Rusya Federasyonu ve Çeçenistan Cumhuriyeti arasında ilişkiler uluslararası kuralları çerçevesinde 31 Aralık 2001 yılına kadar karara bağlanacak.

2-Rusya Federasyonu ve Çeçenistan Cumhuriyeti yetkilileri tarafından 1 Kasım 1996 tarihinde Çeçenistan'daki devlet kurumlarını oluşturarak bir komisyon kurulacak. Bu komisyonun görevleri şöyle:

-Rusya Devlet Başkanı'nın 25 Haziran 1996 tarihinde imzaladığı 985 no'lu karar doğrultusunda Rus askerlerinin Çeçenistan'dan çekilmesi denetlenecek.

-Katillere, terör yanlılarına, milli ve dinî düşmanlık tohumları yayanlara karşı mücadele verilmesi hakkında tedbirler alınacak.

-Para, finans ve bütçe ilişkilerine ait teklifler hazırlanacak.

-Çeçen Cumhuriyeti sosyal ve ekonomik kalkındırma programını hazırlayarak Rusya Federasyonu'na takdim edecek.

-Çeçenistan halkının gıda ve ilaç ihtiyaçları sağlanacak ve bunun kontrolü yapılacaktır.

3- Çeçenistan Cumhuriyeti yasama kurumu, insan hakları, halkların bağımsızlık hukuku, halkların eşitlik prensibi, barış, uluslararası güvenli ortam oluşturulması amaçlanıyor. Çeçenistan'da halkların milliyeti, dini ve görüşlerine saygılı olunması da yasama kurumunun esasından birisidir.

4- ortak komisyon kendi alacağı kararla görev süresini sona erdirecek.

Bu anlaşma 30 Ağustos 1996 tarihinde saat 01.10'da Hasavyurt şehrinde A. Lebed, S. Harlamov, A. Meşadov, S. Ebumüslimov tarafından AĞİK temsilcisi T Guldeman huzurunda imzalanmıştır.

Barış görüşmeleri sırasında çelişkili beyanlarda bulunan ve A. Lebed'e karşı soğuk tavrılar takınan Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin, sözü geçen anlaşmayı bütünüyle onaylamıştır.

Öte yandan 30 Ağustos 1996 sözleşmesinin 2. maddesi gereğince kurulacak geçici koalisyon hükümetinin teşekkülü hakkında da anlaşmaya varılmıştır. Bu hükümet, halkın hür iradesini yansıtacak genel seçimler yapılana kadar görev yapacaktır.

Çeçenistan'a gidip gelenlerden ve medya'dan öğrendiğimize göre Rus askerlerinin ülkeden çekilme işlemi devam etmektedir. Daha önce yapılan ateşkes anlaşması uyarınca içişleri bakanlığına bağlı bir tugay ile milli savunma bakanlığına bağlı bir tugay Çeçenistan'da kalacaktır.

Bugün Ülkede de facto bağımsızlık hüküm sürmektedir, yönetime de milli güçler hakimdir. Moskova yanlısı Doku Zavgayev yönetimi zaten lafta kalmıştı, esasen Zavgayev yaşamını Moskova'da sürdürmektedir.

2001 YILINA KADAR...

Burada akla gelen ilk soru şudur: Rusya, 2001 yılına kadar verdiği sözde duracak mı?

Emperyalist Rusya'nın 500 yıllık devlet ve siyaset geleneğine bakılacak olursa bu soruya gönül rahatlığı ile "evet" demek mümkün değildir. Ancak, Rusya imparatorluğu inhitat (çökme) sürecine girmiştir. Sovyetler Birliği çoktan dağılmıştır. Rusya Federasyonunu da aynı akıbet beklemektedir. Bu konuda, İngiltere'deki Kafkas ve Orta Asya Araştırmalar Merkezi Başkanı Marie Bennigsen, geçen Ekim ayı başlarında Dayanışma Vakfı'nın düzenlediği Kafkaslar Konferansı sırasında Zaman gazetesine yaptığı açıklamada Rusyanın gidişatı hakkında şu görüşlere yer vermiştir: "Herkes Çeçenistan'da barışın, sabık general Aleksandr Lebed'in devreye girmesiyle sağlandığını zannediyor. Oysa, Lebed savaşı sona erdirmeye başarılı olamadı.

Çeçenler Rusları büyük bir yenilgiye uğratarak Grozniyi geri alınca, Ruslar barış yapmak zorunda kaldılar. Bazıları Rusların toparlanıp tekrar saldırabileceğini düşünüyor. Ben ise tersini düşünüyorum. Önümüzdeki yıllarda Rusya Bugünkünden daha kötü durumda olacak.Çeçenler ise öngörülen 5 yıl içerisinde daha güçlü bir orduya sahip olabilecekler. Bundan dolayı Rusların tekrar Çeçenistan'a saldırmaya cesaret edeceğini zannetmiyorum. Çeçenler çok güçlü bir millettir. Yıllardır savaşan bu insanlar barışın rehavetiyle öyle kolay kolay çözülmeye uğramazlar. Çeçenistan'da defacto (fili) bağımsızlık mevcuttur. Petrol gelirleriyle ülkenin hızlı bir ekonomik kalkınma geliştireceğine ve zenginleşeceğine inanıyorum."

30 Ağustos 1996 anlaşmasında öngörülen 5 yıllık geçiş dönemi sırasında Rusyanın izleyeceği siyaset bellidir: Bütün imkânlarını kullanarak Çeçenistan'da iç karışıklık çıkarmak ve Afganistan'da olduğu gibi mücahitler arasına nifak sokmak. Bunu başarabilirse, Rusya 2001 yılında hiç çekinmeden verdiği sözden cayacaktır. Ama biz, 300 yıllık bir bağımsızlık mücadelesinin pişirdiği ve olgunlaştırdığı Çeçen Ulusu'nun böyle bir oyuna geleceğini sanmıyoruz. Hatta bu yıl 5 yıl içerisinde slav unsurların Çeçenistan'dan tamamen ayrılacaklarını düşünüyoruz. Aynı şekilde, orada bırakılan Rus birliklerinin de tedricen ülkeden çekilecekleri kanaatindeyiz.

Çeçenistan dışişleri Bakanı Ruslan Çermayev'in, sözü geçen konferansta söyledikleri bu görüşümüzü kanıtlar mahiyettedir: "Barış sonrasında Çeçenistan ikinci bir Afganistan olmayacaktır. Afganistan'da mücahitlerin Rusya'ya karşı kazandıkları zaferin ardından birbirlerine düşmesi Çeçenistan için düşünülemez. Rusya'nın Çeçenistan'ı işgalinde, ülke zaten buna hazırlıklı idi. Devlet yapısı içinde Çeçenistan'ın bir Cumhurbaşkanı vardı, hükümeti vardı, enformasyon ağını kurmuştu. Afganistan'daki gibi dağınık milis kuvvetler halinde değil, emir komuta zinciri içinde ve bir merkezden Ruslara karşı mücadele yürütülmüştür."

Sonuç olarak, Çeçenistan'da savaşın durması ve barışın sağlanması büyük bir hadisedir. Bu 5 yıllık zaman içerisinde yaralar sarılacak, insanlar evlerine ve işlerine dönecekler, savaşın tahribatı tamir edilecek ve geleceğe daha iyi hazırlanma imkânı doğacaktır. Umarız ki diğer Kafkas Halkları da etnik mikro-milliyetçilik hastalığından kurtularak "Birleşik Kafkasya" ve Kafkas Ulusu" gerçeklerini görürler ve kendilerini bu ideallere hazırlarlar.

Kahraman Çeçenler efsanevi önderleri Cahar Dudayev'in yerini liyakatla dolduran bugünkü liderleri Zelimhan Yandarbiyev'in önderliğinde mutlak suvereniteye kavuşuncaya kadar mücadelelerine devam edeceklerdir.

Not:Bundan önceki sayımızda neşredilen yazımızda A. Lebed'in samimi olmadığını, başkanlık seçimlerinden sonra diğer liderler gibi Çeçenistan meselesini silahla halletme yolunu benimsediğini ve gerçek yüzünün ortaya çıktığını yazmıştık. Zira verdiği beyanatlarda böyle bir hüküm vermeme zemin hazırlanmıştı. Ancak, Çeçenistan'a bizzat giderek gerçekleri gözleriyle gördükten sonra başlangıçtaki görüşlerinin haklılığını anladı ve barışın sağlanması için gayret gösterdi. Yine de samimiyetinden emin olmak için bundan sonraki icraatlarını görmemiz gerekmektedir. Y.N.

HABERLEŞMENİN ÖNEMİ

Osman ÇELİK

Haber-haberleşme; ilkel insandan bu yana, bilginin kaynağı olmuştur. Araç olarak da, çeşitli şeyler kullanılmıştır. İlkel insan; gündüzleri duman sütunlarıyla, geceleri ateş yakarak mesaj iletmıştır. Kayalara, kendince anlam ifade eden işaretler kazımış, mağara duvarlarına resimler yapmıştır. Gelecek kuşaklara; var olduğunu, yaşadığını iz bırakarak seslenmiştir.

Özünde dayanışma olan toplumsal hayat oluştuğunda, haberleşme için başka araçlar kullanılmaya başlanmıştır. Yazının icadıyla; güvercinler, bizatihi insanın kendisi posta görevini üstlenmiştir. Mektup, kitap, her türlü yazılı belge haberleşmenin, bilginin ana kaynağı olmuştur.

Çağımızda ise; haber kaynaklarına ulaşma ve haberleşme, baş döndürücü bir hız kazanmıştır. Uyduların ve bilgisayarların devreye girmesiyle, olayları anında izleme imkanı elde edilmiştir. Artık günümüz insanı, yazılı ve görsel basın yoluyla, dünyanın her tarafında meydana gelen gelişmeleri günü gününe öğrenebilmektedir.

Medyanın ulaştığı bu güç, olumlu olduğu kadar, olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Kişi ve topluluklar, yararlı bilgilerle donatılırken, aynı zamanda yanıltılabilmekte, istenmeyen yönler çekilebilmektedir.

Kısaca Medya, eskilerden çok farklı bir savaş biçimi başlatmıştır. Haber adı altında; ekonomi, ahlaki değerler ve kültürler rahatlıkla tahrip edilebilmektedir.

Haber alma ve haber ileme teknolojisinde güçlü olanlar, herşeye egemen olma gibi bir üstünlüğe ulaşma yolundadırlar. Bu gelişmenin bir gerçek olduğunu artık herkes bilmektedir.

Ancak, haberleşme teknolojisine sahip olmak, üstünlüğü sağlamak için yeterli değildir. Bilgi düzeyi yüksek olmayan ulusların, etkileme ve propaganda gücü olmaz. Haberleşme araçlarını kullanacak olan insandır. Eğitilmiş kadrolar olmadan, başarı sağlamak mümkün değildir.

Haberleşme araçları kadar, yetişmiş ne yaptığını bilen insanlara ihtiyaç vardır.

Amacım, haberleşmenin tarihini ya da haberleşme teknolojisinin ulaştığı seviyeyi anlatmak değildir. Ayrıca, haberleşme teknolojisi konusunda, geleceğe dönük kehanette de bulunmak istemiyorum. Ben sadece, haberleşmenin, bu yolla bilgi edinmenin ne kadar önemli olduğuna işaret etmeyi gerekli gördüm.

Özellikle, Kuzey Kafkasyalılar açısından, konunun önemini belirtmek ihtiyacını duydum. Ancak, peşinen hemen şunu belirtmek istiyorum: Modern teknoloji bir tarafa, en klasik methodlardan dahi istifade edemediğimizi, çağın gerisinde kaldığımızı kabul etmek durumundayız.

Bilindiği gibi; Kuzey Kafkasya Halkları, Rusya'nın istila hareketi sonucu, yurtlarından sürülmüş, dünyanın dört tarafına dağılmışlardır. Muhacerefti takip eden yıllar, birbirlerinden habersiz yaşamaları, o zamanın mevcut şartları nedeniyle, bir dereceye kadar hoş görülebilir. Ancak, demokrasi hareketlerinin başladığı yirminci yüzyılda, özellikle yüzyılın ikinci yarısında ölümcül uykunun devam etmesi, hiç de affedilir gibi değildir.

Çarlık Orduları'nın Kafkasya'yı işgal etmesi üzerine, ilk zorunlu göç zamanın

Osmanlı Ülkesi'ne yapılmıştı. Osmanlı Devleti'nin parçalanmasıyla, bölünme giderek artmıştır. Birinci ve ikinci dünya savaşları, tabiri caizse her şeye tuz-biber ekmiş, dağılma bireysel düzeye kadar inmiştir. Kafkas insanı, değişik politikalar ve ekonomik nedenlerle, farklı iklimlerde, birbirinden uzak coğrafi zeminlerde mekan tutmuştur.

Son yılların tespitlerine göre; Kuzey Kafkasyalıların, kırkbeş ülkede yaşadığını biliyoruz. Birbirlerini aramadan, birbirlerinden habersiz... Özlem duymadıklarından mı? Elbette, hayır! Çaresizlik, yapılması gerekeni bilmemek, Onları hareketsiz, sessiz yaşamak zorunda bırakmıştır. Aktif, bilinçli aydın olmayan toplulukların ortak hastalığı, bizi de sürekli kemirmiş ve kemirmeye de devam etmektedir.

1990 yılının sonlarında, Mısır'a görevli gittiğimde, Enerji Bakanı Mahir Abaza'yı ziyaret etmiştim. Yanımda geziye katılan arkadaşlarım ve Mısırlı rehberler vardı.

Mısırlı Rehberler, ziyaretimin resmi değil özel olduğunu, Kafkas kökenli biri olarak görüşmek istediğini Sayın Bakan'a bildirmişlerdi.

Bakanlığa gittiğimizde, görevliler bizi küçük bir odaya aldılar. Burası, herkese açık olmayan, bakanın özel odası gibiydi. Duvarlar, Kafkasya'yı yansıtan eşya ve resimlerle donatılmıştı.

Küçük oda, büyük makam odasına bitişikti. İki arasında, bir servis kapısı vardı. Sayın Bakan, kısa bir süre sonra, bu ara kapıdan geçerek yanımıza geldi. Boyluydu. Beyaz teni, kumral dalgalı saçları dikkatimi çekti. Yüzyıllar geçmesine rağmen, ırkının özelliklerini taşıyordu.

Sayın Bakan'a, o güne kadar yayınladığım kitaplarımdan bir takım sundum. Hepsini ilgiyle icedi, duraklayarak kapak resimlerine baktı. "Keşke Türkçe bilseydim de, bunları okuyabilseydim," dedi.

Sonra, şunları ilave etti.

— Atalarım, Çerkes Kölemenleri zamanında, Kafkasya'dan geldi. Sadece, Abaza olduğumu biliyorum.

Hüzünle gülümsedi. Ardından devam etti.

— Mısır'da çok Çerkes var. Hepsi benim gibi. Kim olduğumuzu, atalarımızın nereden geldiğini biliyoruz. Ama, daha fazlasını sormayın! Dil, gelenek gibi kültürel özelliklerimiz kalmadı. Bundan dolayı da, üzüntü duyuyorum.

Mısır dönüşü, Ürdün'e uğramış, beş gün kalmıştık. Bu süre içinde; Ürdün'ün bir zamanlar Türkiye Büyük Elçiliği görevini yapan Fevvez Paşa yemeğe davet etti. O'na, Mahir Abaza'yı ziyaret ettiğimi anlattım. Sözlerini naklettim.

Paşa, çok iyimserdi. Ama, şartları vardı.

— Mısır'da Kafkasyalılık hala canlıdır. Kül altındaki, kor gibidir. Biraz eşelerseniz, ateşin sıcaklığını hissedersiniz.

Durdu. Arkasına yaslanarak konuşmasına devam etti.

— Çağın imkanlarını kullanamıyoruz. Mısır'daki soydaşlarımızı, basın ve yayın yoluyla uyandırmamız pekala mümkündür. Ben Kahire'yi her ziyaretimde, bu imkanın var olduğunu gördüm ve hissettim.

1988'de Amerika'ya, 1990 yazında da Kafkasya'ya gitmiştim. Her iki ülkede de, aramızda haber ve doğru bilgi akışının olmadığını gördüm. Farklı kaynaklardan beslenmemiz, farklı düşünmemize neden oluyordu. Bu durumun devamı halinde, kültürel farklılık giderek artacaktır.

Maykop'ta, eşimle birlikte, Prof. Shalaho Ebubekir'in misafiri olmuştuk. İlk pazar,

bizi Shagoşe Irmağı'nın doğup beslendiği ormanlık bölgeye, pikniğe götürdü.

Shagoşe Irmağı, arazinin çok eğimli olduğu bir kesimde, toprağı oymuş, derin bir kanyon oluşturmuştu. Prof. Ebu, bu topoğrafik yapıyı bize göstermek istedi. Durduk.

İrmak, toprağı öylesine derin oyulmuştu ki; çağlayanlar yaparak akan suyu görmediğimiz gibi, sesini de yeterince duyamadık. Korkuluklara tutunarak, biraz da endişe duyarak, koyu gölgeli uçurumun dik yamaçlarına bakmakla yetindik.

Shalaho Ebu, koluma dokundu. "Muhammed Emin'i biliyor musun?" dedi. "Evet" anlamında başımı salladım.

Ebu, devam etti.

— Muhammed Emin, halkımıza çok kötülük etti. Zanuko Sefer'in çalışmalarını engelledi. Kendisine katılmayanları, bu uçurumdan atarak cezalandırdı.

Oysa, benim tespitlerim böyle değildi. İmam Şamil'in Naib'i olarak, Adige Bölgesine gelen Muhammed Emin, birliği sağlamak için büyük emek harcamıştı. Başarı şansının arttığı bir sırada, sürgünden dönen Zanuko Sefer, O'nun planlarını bozmuştu.

Uzun süre tartıştık. Ebu, Zanuko Sefer'i göklere çıkardıkça, ben Muhammed Emin'i savundum. Onbeş gün süren misafirliğim süresince birbirimizi ikna edemedik.

Yararlandığımız kaynaklar, birimizi yanıltıyordu. Ama bunu, açıklığa kavuşturamadık. Yıllarca aramızda kaynak alışverişi ve bilgi akışı olmadığı için birlikte doğru olanı bulamadık.

Şimdi de, günümüzün bazı olaylarını ele almak istiyorum.

1989-1990 yıllarında, eski Sovyetler Birliği'nde başlayan olumlu gelişmeler, bizi sevindirmiş, dünyayı da rahatlatmıştı. Ancak, Kafkasya'da durum, çok geçmeden değişti. Rusya'nın gölgesinde yaşamaya alışmış Ermenistan ile Gürcüstan, kanlı savaşlara neden oldular. Biri Azerbaycan'a, diğeri de Abhazy'a saldırdı. Sözde bağımsızlıklarını ilan ettikleri halde, kendilerine yönelik bir tehdit varmış gibi, Rus Tümenleri'nin Türkiye hududuna yerleşmesine izin verdiler.

Bu olayların ardından; dünün süper devleti, sudan bahanelerle bir avuç Çeçenistan'a saldırdı. Tabi, dünyaya da rezil oldu.

Kafkasya'da meydana gelen ve geride çözümü zor problemler bırakan bu üç savaş, bizleri çok üzdü. Çünkü, Kafkasya Berzahi'nı paylaşan uluslardan birinin başına gelen felaket hepsini etkiliyordu. Düşüncemizin doğru olduğu, geçmişin olayları ile belgelenmiştir.

Kartili Prensi Herakli; İran ve Osmanlı Devleti'ne karşı, Çariçe Katerina'dan himaye isteyince, 1769 yılında bir Rus Ordusu gelip Tiflis'e yerleşti. Bir daha Gürcüstan'dan çıkmadı. Bu hareket, kuzey Kafkasya'daki direnişi zayıflattığı gibi, ikiyüz yılı aşan bir esaretin başlangıcı da oldu.

Bolşevik İhtilali başladığında, Kafkasya Halkları'nun hepsi bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Güçlü olmak için federasyon teklifi ortaya atıldığında, bu defa Ermenistan oyun bozanlık yaptı. Türk tehdidi var diyerek, Kızıl Ordu'yu Kafkasya'ya davet etti. Bir fırsat da bu şekilde kaçırıldı.

Yukarıda belirttiğim gibi, bunca tecrübeye rağmen, aynı oyunlar tekrar sahneye konmaktadır.

Çeçen-Rus Savaşı, oyunun son bölümüdür. Kafkasya'nın tümünü ilgilendiren çirkin, inceden inceye hesabı yapılmış gerçek bir senaryodur.

Yazdıklarımı herkes biliyor. Bunları tekrarlamamdaki amaç, yapılan yanlışlıkları

göstermek, haber akışındaki noksanlıkları belirtmek içindir.

Kafkasya'nın "geliyorum" diyen olaylarını, ne hariciyemiz ne de halk olarak biz, zamanında anlayamadık. Gelişmelerin arka yüzünü, bilgi ve haber akışı olmadığı için gerçek şekliyle göremedik. Bu nedenle; iyimserliğimiz, çok geçmeden hüzne dönüştü.

Bunca kan ve gözyaşına rağmen doğruları görebildik mi? Hayır! Hala, birileri çıkıp konuşuyorlar. "Falan Cumhuriyete gidip yerleşebilir, oranın vatandaşı olabilirsiniz. İş kurup, mülk edinebilirsiniz." diyorlar. Bu söylenenler, doğrudur. Ancak, sefilleri oynamak şartıyla.

Ben, tekrar asıl konuma dönüp söyleyeceklerimi tamamlamak istiyorum.

Sağlıklı düşünmek, doğru olanı yapmak için, bilgiye ihtiyaç vardır. Bu da, doğru haber almak, bilgilerin depolandığı arşivlere sahip olmakla mümkündür.

Soruyorum: Abhazya Savaşı ile Çeçen Savaşı'nın Kadrolarını bilen var mı? Herhangi bir arşiv çalışması yapıldı mı? Kaynak olabilecek, belgeler bir yere toplanabildi mi? Sanmıyorum.

Benim bildiğim tek bir çalışma var. O da, Prof. Anıl Çeçen'in direktmesiyle basından yapılan derlemelerdir. Hoca'nın gayretiyle; Çeçen Savaşı ile ilgili basında çıkan yazılar toplanmış, kitap haline getirilmiştir. Hepsi bu kadar.

Daha önce yazdıklarımı maddeleştirerek tekrarlamak istiyorum.

1- Dünya'nın dört tarafına dağılmış Kuzey Kafkasyalılar'la temas kurulmalıdır. Karşılıklı bilgi ve haber akışı sağlanmalıdır.

2- Derneklerimiz, imkanları ölçüsünde, arşiv çalışmaları başlatmalıdır. Elde edilen belgeler, konularına göre tasnif edilmeli, alt başlıkları belirlenerek dosyalanmalıdır. Dernekler arasında, haber ve bilgi akışı kesiksiz devam etmelidir.

3- Yazışmalar, giden ve gelen şeklinde ayrılmalı, mutlaka karşılıkları verilmelidir.

4- Kafkasya ile ilgili kitap, dergi, gazete gibi her türlü yayın derlenip, konularına göre arşive edilmelidir.

5- Fotoğraf, film, kaset gibi göze hitap eden her türlü materyel toplanmalıdır.

6- Uluslararası kuruluşları, basın dünyasını (Medyayı) bilgilendirmek için, her konu için raporlar hazırlanmalıdır. Araştırma yapan bilim adamlarına, siparişler verilmelidir. Bizim dışımızda yapılan çalışmalar toplanmalıdır.

7- Üniversitelerle işbirliği yapılmalıdır. Bizi ilgilendiren konularda, Doktora yapanlara, kaynak sağlanmalıdır.

8- Saydığım şeyleri yapabilmek için, çalışma gurupları oluşturulmalıdır. Konularımıza ilgi duyan herkesle işbirliği yapılmalıdır.

Sonuç olarak şunu ifade etmek istiyorum: Çaylar, yemekli eğlenceler hayatın bir parçasıdır. Biraraya gelmek için elbette önemli birer vasıtadırlar. Ancak, olumlu bir neticeye varmak için, yeterli değildirler.

Bundan sonra, bilgiye ve bilime yönelmelidir. Haberleşme ağı kurarak, bilgi ve haber transferi yapılmalıdır. Herşeyi, yerinde ve zamanında öğrenmelidir.

Başarılı olmak, hata yapmamak için, bize en gerekli olan bunlardır.

Sürgünün 52. Yıldönü Münasebetiyle...

BİZİMLE KIYASLAMASINLAR KENDİLERİNİ

MOKALANI Muhammat*

Yersiz-yurtsuz kalmayanlar, kendilerini
Bizimle kıyaslamasınlar! Dünya bizden
Başlamışçasına aldık felaket derslerini.
Boş elle çıktık, dopdolu evimizden.

Uyudukları beşiklerden çekip aldılar
Günahsız çocuklar, ninnisiz kaldılar.
Yakınları bir birinden ayırdılar
Kapandı, ocakları sönen kapılar.

At oynattılar haksızlığın kulları.
Kayalar-sular ağlaşıp göyündüler,
İtler uludu, inekler böğürdüler.
Karalar bağladı ak dağların avulları.

Hıçkırarak uğurladı bizi, uzaklara
Toprağımızın her ağacı, her çiçeği.
Halkımız benzedi kullara, kazaklara,
Yardım etmedi ona doğruluğu, dileği.

Taşı bile yerinden oynatırsan
Hüzünlenir, incinir, değişir tıyneti.
Ağacın gövdesine paltayı kaldırırsan
Çeresiz ürperir, titrer kudreti.

Ama bizim insanlarımız-taşlar, ağaçlar
Dayanmayan belalara katlandılar.
Nice fakirin evlerinde soğudu ocaklar,
Yerler-gökler kör ve sağır oldular.

Tam onüç yıl... Kara hüznün karları
Yağdı, kül olan gönüllerimize.
Boşuna kıyaslamasın, kaderleri
Bizcileyin olmayanlar, kendilerini bize.

Açlıktan, acıdan ölen anaları
Babaları, yad ellerde toprağa gömdük.
Bizim gibi taşlar bile sınamasın kemlik!
Bizdik, bir talihsiz halkın balaları.

*) Karaçay-Malkar halk ozanı. Babasını savaşta, anasını sürgünde kaybetti. Anne annesinin yanında büyüdü. Bu şiir, malkarlı şairlerin sürgün şiirlerini içeren "Suvuğan Otcağa / Soğuyan Ocak" isimli kitaptan alınmıştır.

İZ BIRAKANLAR

AHMET CANBEK (*)

OSMAN ÇELİK

Biz, "Canbek Amca" derdik. Y. Nevruz, M. Beştoy, Y. Lû rahmetli K. Öztekin, rahmetli K. Sah... daha adını hatırlamadığım bizim dönemin üniversite öğrencileri etrafını aldığımızda; iki eli göbeğinin üzerinde, önüne bakarak konuşurdu. Orta boy-lu, tombul, sevimli bir yapısı vardı. Sanki bizden küçüktü. Bizden çekiniyordu. Düşünerek, uzun süren aralıklarla, tutuk cümlecikler sıralardı. O'nu ilk dinleyen alelâlede biri sanırdı. Basit, önemsiz bir geçmiş olan biri. Ama, dinledikçe, sağlam kişiliğini, yumuşak görüşünün altındaki kemikleşmiş iradesini herkes görebilirdi. Tek tek hepimizle ilgilenirdi. Beştoy'un şahsında Çeçenleri över; Sah'a bakarak Şapsığ ve Abzahların faziletlerini anlatırdı. Kendisi Kabartay olduğu için, tevazu gösterir, "Kabartaylarda iş yok" diyerek Lû'ya takılırdı. "Avar Hanları kısa görüşlüydü. İsteselerdi, belki Kuzey Kafkasya'da birlik sağlar, netice bugünden farklı olurdu." derdi. Nevruz'u süzerken, dudakları geniş, tombul yanakları, hafif çukurlaşırdı. Karaçay-Balkarların uğradığı zulmü hatırlar, yüzü kederle dalgalanırdı. Sarı-beyaz etli kaşları, iyice düşer, gözleri âdeta kapanırdı. Belki ağlardı. Ama, O'nun ağlaması, bizim bildiğimiz gibi gözyaşı dökerek değildi. Yüreğinde büyük bir sızı, kaybettiği yurdu ve milletine büyük bir özlem duyduğu o anlarda, bi-zimle konuşarak avunurdu. Bize güvenle bakardı.

Geleceğin aydınlık olacağını söylerdi. Örnekler verir, olayların sonuçlarını doğal bulurdu. Yaşlı olması, gelecek için duyduğu güveni sarsmıyordu. Hayatının ve düşüncelerinin; gençlerde, kendi hayatı ve düşünceleri hâlinde devam edeceğine inanıyordu. "Bizler bir köprüyüz. Gençler, bu köprünün üzerinden karşıya geçecekler." derdi.

1903 de, Kabartay'da doğmuştu. 1920 de, onyediyi yaşında yurdunu terk ederek İstanbul'a gelmişti. 1922-1925 yılları arasında Bulgaristan'da lise öğrenimini yaptı. Çekoslovakya'da bir süre kaldı. Polonya'da iktisat fakültesini bitirdi. Varşova'da memur olarak çalıştı. II. Dünya Savaşı başlayınca, tekrar Türkiye'ye döndü.

Devlet memurluğu, serbest muhasebecilik yaparak hayatını kazandı. Emekli oldu.

(*) Literatürde bazan Ahmet Canbek Havjoko olarak geçmektedir. 12 Nisan 1978 tarihinde vefat etmiştir. Havjoko sülale addır. Annesi Ahmatlar sülalesinden bir Malkarlı hanımdır.

Her fanî gibi, özvarlığını sürdürebilmek için yaşam savaşı verdi. Ruhunun ve kişiliğinin temiz kalmasına büyük özen gösterdi. Yetenekleri, büyük bir ihtirası besleyebilecek güçte olduğu halde, O azla yetindi. Pasif yaşadı. Sessiz köşeleri tercih etti. Ama, azimli, bilinçli yürüdü.

Canbek Amca'nın yetmişbeş yıllık hayatı; vatansızlıktan dolayı ülkeden ülkeye, geçim derdinden dolayı da görevden göreve atlayarak geçti. Bu çile dolu, yorucu hayat, O'nun bilgi ve düşünce alanına geniş boyutlar kazandırmıştı. Adigece, Türkçe, Bulgarca, Rusca, Lehce ve İngilizce biliyordu. Bütün dünyadaki Kafkas literatürünü az-çok ana hatlarıyla takip etmişti. 20. yüzyıl genel dünya politikasını, ajanslardan, yayınlardan izlerdi. Kafkasya'nın, Rusya'nın nabız atışlarını âdeta oturduğu yerden dinlerdi.

Kesinlikle şuna inanmıyordu: Kafkasya mutlaka hür olacaktı. O gün gelecekti. Buna bizim de inanmamızı isterdi.

İkinci bir görüşü daha vardı. Bu görüş, O'nun birinci inancı kadar güçlüydü. "Kafkasya'yı yeniden kuracak olanlar, Türkiye'de yaşayan Kafkasyalılardır." derdi. Bu sözünün yanlış anlaşılmasından endişe duyarak, hemen şu açıklamayı yapardı: "Biz Türkiye'nin varlığına, gelişme seyrine en küçük bir zarar vermemeliyiz. Biz Türkiye'de vatandaşlık haklarından öte birşey istemiyoruz. Varlığımızı sürdürdüğümüz bu ülkenin insanına ve yasalarına, saygılı olmalıyız. Biz, zamanı gelince, kendi ülkemizde, kendi devletimizi kuracağız. Böyle bir imkân ortaya çıkınca, bize herkesten önce Türk Milleti yardım edecektir. Çünkü, esir Türklerle aynı kaderi paylaşıyoruz." derdi.

Nevruz anlatmıştı:

"Birleşik Kafkasya" dergisinin ilk sayısını Canbek Amca'ya götürdüm. Açmadan kapağa baktı. Kapağa, Şamil ve Naiplerinin temsili resmi vardı. Dergiyi, gözlerinin hizasına kadar kaldırdı. Elleri titriyordu. Yüzü, mutluluktan renk renk değişiyordu. Dudakları kırılmıştı. Konuşamıyordu. Sesi titrek, dili peltek mırıldandı. "Mükemmel! Mükemmel!" diyordu. Sonra, dizlerinin üzerine indirdi. Sevinçten ne yapacağını bilemeyen bir çocuk gibi, derginin kapağına uzun süre baktı. Sayfaları çok yavaş, yazı başlıklarını sessiz okuyarak çevirdi. Bir yazının başlığına, gözleri takıldı. Daldı. Sanki, derginin içinde kaybolup gitmişti."

Ek:

"Birleşik Kafkasya" O'nun için bir idealdi. Hem de, uzun geçmişi olan bir ideal. Gençlik arkadaşlarıyla paylaştığı bir inanç ve hedefti.

Polonya'da okuduğu yıllarda, arkadaşlarıyla bir dergi çıkarmışlardı. Arkadaşları, Kuzey Kafkasya'nın çeşitli bölgelerinden gelmiş, aynı idealde birleşmişlerdi.

Yazı kurulunda bulunan Balo Bilati'nin; "Çok dilli oluşumuz, millet olmamıza engel mi?" başlıklı yazısı, bunun en güzel örneği idi. Çünkü, B. Bilati "hayır" diyor, birliği savunuyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nda sonra, Münih'te "Hürriyet Radyosu" kurulmuştu. Radyonun Kuzey Kafkasya Bölümü Başkanlığına, Polonya Ekibi'nden Barasbi Baytugan getirilmişti.

Barasbi Baytugan, Münih'te yeni bir ekip oluşturarak Birleşik Kafkasya Dergisi'ni

çıkarmaya başladı. Ahmet Canbek bu dergiye, fırsat buldukça Türkiye'den yazı gönderdi.

Barasbi Baytugan, bizim öğrenci olduğumuz yıllarda 1964, İstanbul'a geldi. Eski arkadaşları gibi, O da yaşlanmıştı. Elinde, Münih'te çıkardığı Birleşik Kafkasya Dergisi'nin son sayıları vardı.

Park Otel'de kalan Barasbi Baytugan'ı; Ahmet Canbek, Ahmet Avar gibi büyüklerle birlikte ziyaret ettik.

Barasbi Baytugan, biz gençlere döndü. "Artık ben yaşılandım," dedi. Birleşik Kafkasya Dergisi'nin son sayılarını göstererek, onu devam ettirmemizi istedi.

Barasbi Baytugan, İstanbul'da dört-beş gün kaldı. Almanya'ya döndü. Bu değerli insan, bütün ömrünü Kafkasya Davası için harcayarak, hayata veda etti.

Barasbi Baytugan İstanbul'dan ayrıldıktan sonra, Canbek Amca'nın tavsiye ve telkinleriyle, Birleşik Kafkasya Dergisi'ni çıkarmaya başladık.

Evet, "Birleşik Kafkasya" böyle bir ilişkinin sonunda hayata geçirilmişti. Dergi, Ahmet Amca'nın eseri idi. Gurur duymakta ve mutlu olmakta haklıydı.

Dergide çıkan yazıları tek tek incelerdi. Biz gençler, heyecanlıydık. Milletimizi mahveden, yurtsuz barksız bırakan, Ruslara büyük bir kin duyuyorduk. Bu yüzden yazılarımız, sert, acımasız oluyordu. Yüzyıl önce, Ruslarla savaşan atalarımızın hemen arkasındaydık sanki! Bizimkilerin çakmaklı tüfeklerini görüyor, Rusların top seslerini işitiyorduk. Milletimizle birlikte, adım adım yeşil vadileri terk ediyorduk.

Canbek Amca, duygularımızı anlıyor, belki bizi haklı görüyordu. Fakat, bu kadarını akla yakın, günün şartlarına uygun bulmuyordu.

"Önce okuyacaksınız. Yazacağımız konuyu iyice öğreneceksiniz. Öyle bir eser ortaya koyacaksınız ki, konuyla ilgili olmayanlar bile size hak verebilsin. Rusya'yı öfkeyle yıkamazsınız. Biz yıkamayız. İnsafa gelip, bize bağımsızlık da vermez. Ama bir insanlık vicdanı var. Dünya, insanlık, bizi tanımalı. Bir millet olduğumuzu.. Tarihin derinliklerinden gelen haklılığımızı bilmeli." der ve devam ederdi:

"Biz, benliğimizi koruyacağız. Geleneklerimizi, millî kültürümüzü muhafaza edeceğiz. Onun için, önce, okumuş bir topluluk olacağız. Her sahada yetişmiş adamımız olmalı. Ortaya, Kuzey Kafkasya'nın sahibi olduğumuzu ispat eden eserler koymalıyız."

Canbek Amca gerçekçi idi. Mantığı, sağlam dayanaklar istiyordu. Yaşadığı anlamlı hayatın, edindiği kültürün kişiliğine kazandırdığı olgunluk, sözlerinde billurlaşıyordu. Davranışında, olumlu, inandırıcı bir şekil alıyordu.

Biz kendisini tanıdığımız zaman, yaşı altmış civarındaydı. Yorgun görünüyordu. Yaş ve fikri olgunluğa erişenlerin sadeliğini, ağır başlılığını, tedbirli ve temkinli hareket etme alışkanlığını elde etmişti. Bu görünüşü ile O çekingendi. Köşesinde, gölgede kalmayı isteyen; ışıktan, gürültüden, aşırı hareketten kaçan biriydi.

İsteseydi, ibret dolu hatıralarını yazabilirdi. Birkaç lisan bildiği, geniş kültürü olduğu halde, önemli bir eser ortaya koymadı. "Kafkasya'nın Ticaret Tarihi" isimli eseri, gençlik döneminin ürünüydü.

Kafkasya'nın geçmişi, özellikle son ikiyüzelli yıllık tarihi çok önemlidir. Ülkenin topoğrafik yapısı, servetleri, göçten önceki yerleşme alanları, idari taksimatı, para ve mübadele birimleri, her türlü manevî değerler açıklık istemektedir. Millî hayatımızı, millî

kahramanlarımızı, dilde ve edebiyatta yaşatabilmemiz için bütün bu bilgilere ihtiyacımız var.

Canbek Amca'ya bunları sorduğum oldu.

—"Vallahi bunlar çok önemli şeyler! Evet Osman! Bunları araştırmak lâzım. Bunlar ciddi şeyler!" derdi.

Sonra sessiz önüne bakardı. Yoga yapan bir Buda Rahibi gibi, dizleri bitişik, hareketsiz otururdu. O, yol gösteren, emreden bir sestti. Fakat, kendisi gölgede kalmayı tercih ederdi.

Polonya'da okuduğu, uzun süre yaşadığı halde, günlük hayata girip, hatıralarını anlatmazdı. Ancak, Polonya ile Kafkasya'nın geçmişinde bir paralellik görürdü. "Her iki ülkeyi, Ruslar perişan etti. İkisinde de, soyluların akıl almaz ihtirasları, millî devlet olma şuurunu geciktirdi. Bir zamanlar Polonya'da yüzbin soylu vardı. Bizde ise herkes." derdi.

Bir gün : "İstanbul'da bir yayın merkezimiz olsun. Tarihimizi ve kültürümüzü araştıralım. İstekli ve yetenekli arkadaşlar burayı yönetsin. Maddî durumu iyi olan büyüklerimiz, bu imkânı sağlasınlar. Bunun için de, siz önyak olun!" dedim.

Uzun süre düşündü.

"Önce hayatınızı kazanın. Kendinizi, düşündüğünüz işleri yapabilecek şekilde hazırlayın. Davaya inanmayanlardan fedakârlık beklemeyin. Başkalarına güvenip yola çıkmayın!" dedi.

Bu sözlerinde haklı olduğu bir yan vardı. Fakat haklılığı, kesin ve tam değildi. Kuşkumu belirttim.

—"Hiç bir zaman işler tam yolunda olamaz. Biz hayatımızı kazanma yollarına düşersek, bir daha geri dönemeyiz. Kendinizi düşünmeyecek bir noktaya eriştiğiniz oldu mu?"

Dedim. Ne demek istediğimi çok iyi anlamıştı. Cevap vermedi. Acı bir gülümseme, yüzünde dondu. İhtimal, üzerine fazla vardığını için üzülmüştü. Ya da çaresizliğin verdiği, bir keder sarmıştı benliğini. Yani, zor bir mücadeleye girecek cesaret ve gücü artık kendinde göremiyordu.

Anlattıklarında, eskiye ait naklettiklerinde, pek detay olmazdı. Geniş tasvirlerle, çevre özelliklerini çizmezdi. O'nun sözleri, bir yanıp bir sönen, ummanda seyredenlere yol gösteren, deniz fenerleri gibiydi.

Aramızda büyük yaş farkı vardı. Bu husus, töremizde çok önemliydi. Yaşın konuşmalarımızı ve ilişkilerimizi fazlasıyla etkilediği muhakkak. Hatta, O'nu tanımada bile...

Bizden kaçtığını sanırdık. Çelişkili olacak bir iddia ama, biraz da abartan bizdik. Daha sonraki yıllar; "Eşleriniz ve çocuklarınızla birlikte gelin. Onları da tanımak istiyorum." diyordu Bu dileğini, hiçbir zaman yerine getiremedik. O'nun, "Önce hayatınızı kazanın!" sözüne uyarak, fazla "hayata" dalmıştık. Son günlerinde, O'nu çok yalnız bıraktık.

Hayatının son yıllarında, iyice kabuğuna çekilmişti. Yanında oturan çocuğu yoktu. Muhterem eşiyle, yalnız, sessiz günlerini doldurdu.

Değerli bir insandı. Saygıdeğer bir büyüktü.

Günün birinde, Kuzey Kafkasya'nın, Kuzey Kafkasyalıların geçmişini araştıranlar, mutlaka O'nun adına rastlayacaklardır. O'nun adını ve hayatını notlarına alacaklardır.

Mağaraya Benziyor Kalbim

Bilal LAYPAN

Karanlık mağaraya benziyor kalbim
Hiç canlı yaşamayan, insan girmeyen,
Ne güneş ışığını, ne ateş sıcaklığını
Sezmeyen, bilmeyen, görmeyen.

Karanlık mağaraya benziyor kalbim
Ömürler boyu içinde canlı olmayan,
Ne eskinin ne bugünün insanı
Duvarlarına yazı-resim oymayan.

Tüm evrenin karanlığı
Dolmuş mağaraya benziyor kalbim,
Ama şirim onun karanlığına
Gömülüb kalmayacak.

Ağır siyah kanatlarını topluyarak
Karanlığın huzursuzluğu dolan kalbim,
Karanlığa değil, aydınlığa kucak açarak
Çarpıyor çatlamakta olan kalbim.

Siyah yumurtalara geceler boyu
Gurk yattım da kara kanatlı kara
Cıvcıvler çıktı kalbimden.

Vakit bulsalardı, yaracaklardı
Kanatlanıp oradan yıldız dünyalar çıkacaklardı.

Ne vakte kadar ?

Kalbden kaygıyı atmaktansa,
Yaşamdan telaşı koymaktansa,
Mağaradan öfkeli canavarı kovmak
Yüz kere bir kere kolay oldu.

Mağara duvarının demirinden
Kaygı, yılan gibi başını çıkardı.
Yer evi de kerpiç ev de
Kurtulamadı kaygıdan.

Ahşap evin kapısı da,
Taş evin yapısı da,
Demir çatılı evin çatısı da
Tutamadılar onu.

Hem gündüz hem gece yarısı
Çaldı kaygı huzurun eşliğini,
Salladı kaygı, kaygının beşliğini.
Gelecek mi kaygının sonu,
Unutulur mu onun adı sanı?
Nerden getirdiler bize onu?

Deniz kabuğuna benzeyen kalblerden
Çıkıp geliyordu kaygı.
İnsandan çıkıyordu kaygı,
İnsana giriyordu kaygı,
İnsandan geliyordu kaygı,
İnsana varıyordu o da.

Nasıl da yaşıyoruz korkulu dünyada
Korkuyla kaygı yürekleri oymada,
İnsan yaşıyor kayanın dudağında,
Yaşayacak ama ne vakte kadar ?

HASTA BAŞKAN BORİS YELTSİN ve KREMLİNDE YÖNETİM BOŞLUĞU

Yılmaz NEVRUZ

Uzun süren bir seçim mücadelesinin sonunda Boris Yeltsin Rusya Federasyonu devlet başkanlığına ikinci kez seçilmiş bulunmaktadır. Gerçek tanısı bilinmeyen ya da gizlenen bir hastalık sebebiyle defalarca klinik tedavi altına alınan Yeltsin'in devlet başkanlığı seçimini kazanması da oldukça ilginçtir. Onyediy milyon kilometre karelik toprağı, yüzelli milyonluk nüfusu, seksenden fazla etnik milliyeti; keza çökmüş ekonomisi, politik ve sosyal problemleri ile tanınan dev bir ülkenin yönetimine hasta ve yardıma muhtaç bir insanın seçilmesi izahı mümkün olmayan bir durumdur. Öte yandan ABD başta olmak üzere bütün Avrupa ülkelerinin bu hasta adamın tekrar seçilmesi için gösterdikleri gayretin de izahı mümkün değildir.

Geçen Mart ayında Ankara'da düzenlenen "Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı"nda görüşme fırsatı bulduğumuz soydaş kurultay temsilcilerinin hemen hepsi ağız birliği yapmışçasına "Yeltsin'in kazanacağını, ABD'nin böyle istediğini, iktisaden çok kötü durumda olan ülke halklarının acil Amerikan yardımına bel bağladıklarını" ifade ederek; "Bu yardımı temin edecek tek kişinin Boris Yeltsin olduğu çok etkili bir şekilde propoganda edilmektedir" demişlerdi. Oysa, medyada yer alan kamu oyu yoklamalarında komünist Zyganov'un büyük farkla önde olduğu vurgulanıyordu. Derken, seçimler yapıldı ve Zyuganov Yeltsin'den fazla oy olmasına rağmen, %50'yi geçemediği için, iş ikinci tura kaldı.

Aleksandr Lebed ortaya çıkıyor

Çeçen-Rus savaşı başladığı günden beri sivri çıkışları ile kendinden bahsettirerek bir hayli şöhret yapan emekli general Aleksandr Lebed'in başkanlık seçimlerinde %14 oy toplayarak 3. olması medya tarafından sürpriz olarak değerlendirildi. Aslında bu bir sürpriz değildi. Seçime katılan adaylar arasında en istikrarlı olan, siyaseten hiç yıpranmayan, başkan seçildiği takdirde neler yapacağını halka en iyi şekilde izah eden, RF'de barış ve birlik sağlayacağını her fırsatta dile getiren A. Lebed'in 3. sırada yer alması çok tabii idi. Bize göre, RF seçmenlerinin düşünceleri ve partizan olmayanları A. Lebed'e oy vermişler ve onun denge unsuru olmasını sağlamışlardır.

İlk tur sonuçları belli olur olmaz A. Lebed hiç tereddüt etmeden genç ve dinamik Zyuganov'un teklifini reddederek hasta ve yaşlı Yeltsin'in yanında yer olmak suretiyle kendi geleceğini garanti altına almıştır. Yeltsin'in bu haliyle devlet başkanlığı görevini uzun süre götüremeyeceği daha seçimler sırasında belli olmuştu. A. Lebed başkan yardımcılığını alabilirse, hukuken Yeltsin devlet başkanı olsa da görevi fiilen kendisi yürütebilecekti. Ancak, Lebed'in bu planı bugüne kadar gerçekleşmemiştir. Moskova'daki bilinen veya bilinmeyen güçler Lebed'in önüne set çekmeye çalışmaktadırlar. Başta başbakan Çernomirdin olmak üzere göğüsleri madalyalarla dolu somun yüzlü generaller, rus gizli servisinin önde gelen isimleri ve diğer etkili güçler Yeltsin'in yerine göz dikmişlerdir.

A. Lebed sınırsız yetkilerle başkanlık başkanışmanı ve Çeçenistan sorumlusu olarak atanmasına rağmen, Başkan yeltsin'le doğrudan görüşme ve alınan kararları onaylatma imkânından mahrumdur ve çok kez elleri kolları bağlı kalmaktadır. Zaman zaman tutarsız açıklamalar da yapmakta ve kendisine bağlanan umutları söndürmek-

tedir. Belki de bu durumu karşıtları yaratmaktadır. Aslında sessiz halk kitlesi barış ve sükûn istediği için A. Lebed'i desteklemektedir. Ne varki halkın desteği sadece demokratik seçimler sırasında etkili olabilmektedir. Bugün için caydırıcı bir güç olarak Lebed'i rakiplerine karşı güçlü kılmaya yetmemektedir.

Neresinden bakılırsa bakılsın, Moskova'da tam bir kargaşa ortamı vardır. Kremlin'de kimin veya kimlerin sözü geçtiği bilinmemektedir. Üçüncü sınıf bir general Kremlin'e danışmadan Grozni'yi bombardımana tutacağını söyleyebilmekte ve Çeçenlere ultimatom verebilmektedir. Rusya tarihinde böyle bir kargaşa ve izmihlal görülmemiştir. Son iki yıldan beri istikrara kavuştuğu sanılan Kremlindeki iktidar kavgası, tıpkı 1991'deki duruma avdet etmiştir.

Yeltsin vasıtasıyla Rusya Federasyonunda birlik, sulh ve sükûnu sağlayarak (!) 150 milyonluk bir pazar gönülleri kullanmak isteyen ABD ve AB damgalı ekonomi devletleri ve onların hizmetindeki hükümetler şimdi kara kara düşünmektedirler. Seçimlerden önce Yeltsin'in kazanması için "Tavuk gelecek yerden yumurta esirgenmez" ilkesiyle Rusya'ya milyarlarca dolar akıtan bu ülkeler ve kartelleri halâ meselelerin ciddiyetini anlamış değillerdir. Halâ Yeltsin'den ümitlerini kesmemişlerdir. Tıbbî ifadesiyle "Acil bakıma muhtaç" bir malûlden bunların çok şeyler beklemelerini bir fantazi olarak kabul etmekten başka izah tarzı bulamıyoruz.

Yeltsin'in Hastalığı

Resmî açıklamalarda Yeltsin'in kalb damarlarının rahatsız olduğu ifade edilmektedir. Ancak enfarktus geçirdiğine ve kalb damarlarının tıkalı olduğuna dair kanıt yoktur. Seçim propagandaları sırasında diskotekleri dolaşarak gençlere taş çıkartan bir biçimde dans etmesine bakılırsa, resmî açıklamaların gerçeği yansıtmadığı anlaşılar. Bizim kanaatimize göre Boris Yeltsin alkolizme müptelidir. Son iki yıldan beri alkol bağımlılığı, Yeltsin'in beyinde organik bozukluklar meydana getirecek düzeye erişmiştir. Sık sık kur kliniklerine yatırılması, kimseyle görüştürülmemesi ve evinde de olsa görevini fiilen yapmaması bu görüşümüze kanıtlar mahiyettedir.

"Kronik alkolizmde entellektüel kapasitede düşme, randımanın, verimin azalması, hafıza kusurları, dikkatin zayıflaması ortaya çıkarsa da, bu kusurlarına rağmen entellektüel fonksiyonlar uzun zaman devam edebilir (1)." Yeltsin'in (zaman zaman aksamasına rağmen) entellektüel kapasitesini koruması aldatıcı ve geçici bir keyfiyettir. Hakikatte yukarıda bahsedilen kronik alkolizm arazlarının ağırlığı altında ezilmektedir.

Çevrenin baskısına bağlı olarak alkol almama durumu ve kısa süren tedaviler sırasında ise "Akut alkolik delirium" adı verilen mahrumiyet sendromu ortaya çıktığından, Yeltsin ihtilattan men edilmekte ve kimseyle görüştürülmemektedir. Oysa kalb hastaları için (çok ağır durumlar dışında) böyle bir tedbire gerek yoktur.

Öte yandan Boris Yeltsin'de, kronik alkolizmin husule getirdiği (beyin hasarına bağlı olarak) psikiyatride "Korsakof Psikozu" adı verilen tablonun da ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu durumdaki bir hastada; hafıza kaybı, çabuk yorulma, öforik davranışlar, masal uydurma, oryantasyon bozukluğu, idrak kabiliyetinin azalması, kazık gibi yürüme... gibi psikiyatrik belirtiler ortaya çıkar. Buna karşılık, hasta her türlü telkine açıktır (2).

(1) Psikiyatri-Prof. Dr. Ayhan Songar, İstanbul-1971.

(2) Pschyrembel-Klinisches Wörterbuch. W de Gruyter-Berlin New York-1975.

Bu türlü hastalar yakın geçmişi ve biraz önce anlatılanları hemen unuturlar. Gündelik hayat hakkında bilgi veremezler. Hastalık en sonunda tam bir bunamaya gider (3).

Çeçenistan hadisesi başladığından beri ortaya koyduğu istikrarsız politika, çelişkili beyanatlar, Çeçenlere karşı en gaddar bombardıman emirlerini imza etme (telkine açık olma hali), yorgunluk belirtileri, sık sık dinlenme kliniğine yatırılması... gibi anormal hallerinin yanı sıra; bayan görevlilere (her kesin gözü önünde) çımdık atma, hava alanında (durup durukken) önünde bulunan bir şahsı sert biçimde itekleme ve ABD devlet başkanı Clinton'un gözlerinden yaş akıtarak katıla katıla gülmesine sebep olacak şekilde saçma sapan şeyler anlatma... gibi öforik davranışları, başkan Yeltsin'in Korsakof Pisikozu'na mübtela olduğunu göstermektedir.

Yeltsin Üzerindeki Israrın Sebebi

Hâl böyle iken, ABD başta olmak üzere gelişmiş Avrupa ülkelerinin Yeltsin'in RF'nin başında kalmasına bu derece ısrar etmelerindeki sebebi anlamak mümkün değildir. Bedenen ve ruhen devleti yönetecek gücü kalmamış bir malûl kişiden ne bekliyorlar? Amaçları; Rusya'nın tekrar komunizme dönmesini önlemek ve demokratikleşmesini sağlamak ise bu derece ağır bir görevi (misyonu) Yeltsin gibi hasta bir insan nasıl başaracaktır?

Bütün bu sorulara tatminkâr cevap bulmak fevkalade zordur. İki sonuç beklenabilir:

1. Demokrasiye, insan haklarına ve serbest ekonomiye bağlı olanlar Yeltsin'i kontrolleri altında tutarlarsa ABD'nin ve Batı'nın hesabı gerçekleşebilir.

2. Emperyalizme ve "Büyük Rusya" idealine bağlı olanlar hakim olursa da bunun tam aksi olacaktır. Rusya, hür dünya ile iyi ilişkiler kuramayacağı gibi, yeniden dünyanın başına bela kesilecektir.

Hangi tarafın insiyatifi ele geçireceği ise belli değildir. Bizim kanaatimize göre ABD'nin ve Batı'nın emekleri boşa gidecek gibidir. Dahası; Kızıl Çin'le anlaşılan emperyalist ve otokratik bir Rusya dihan barışına ve demokratik gelişmeye Sovyetler Birliğinden daha tehlikeli olacaktır.

Aleksandr Lebed Yeltsin'in Halefi mi?

Uluslararası medyada A. Lebed'in Yeltsin'in halefi olacağı senaryoları üretiliyorsa da bunun kolay olmayacağı aşîkârdır. RF anayasasında "Başkan yardımcılığı" makamı olmakla beraber, ilk başkan yardımcısı A. Rutskoy, "Parlamentoyu topa tutma" olayından sonra görevinden uzaklaştırılmış ve yerine şimdiye kadar atama yapılmamıştır. Başkanlık seçimlerinin ikinci turundan önce Yeltsin, A. Lebed ile ittifak yaparken, kendisini başkan yardımcısı atayacağını va'detmiştir. Ama bu atama henüz gerçekleşmemiştir. Tam yetkili başkanışmanlık, Güvenlik Konseyi Başkanlığı gibi teorik görevler ise yaptırım gücüne sahip değildir. Hasta Yeltsin ona gerektiği şekilde destek vermemektedir. Zira, Moskova'nın şahinleri Lebed'i başarısız kılmak ve yıpratmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Kanaatimize göre, Yeltsin her hangi bir sebeple görevi bırakacak olursa, Lebed'in başkanlık görevini üstlenmesi oldukça şübheli görünmektedir. Bunun tek garantisi, şimdiden başkan yardımcılığına atanmasıdır. Şayet bu atama yapılmadan Yeltsin ayrılacak olursa, yeni seçimlere kadar

(3) Prof. Dr. Ayhan Songar-A.g.e.

Alıntı...

RUSYA FEDERASYONUNDA HALKLAR ARASI ZITLAŞMALAR

ATAYLANI Firûza*

Bu son yıllarda dünyanın pek çok yerinde görülen devlet, siyaset ve amaç değişimleri, seksenli yılların sonunda Rusya ile dağılan Sovyetler Birliği'nin yerinde yer alan devletlerde de görülmeye başlamış ve hem büyük hem de küçük ulusların sezimleri değişmiş, millet olma gururları iyiden iyiye ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak milliyetçilik akımı da güç kazanmıştır. Rusya'da imparatorluk döneminin en tutarsız yönü, uluslar arasında eşitliğin olmayışı idi.

Farklı uluslar arasında var olan zıtlıkların çeşitli sebepleri vardır. Rusya Federasyonu'nu ele alacak olursak: **İlk olarak** değişik bölgeler arasında sosyal, ekonomik, endüstriyel; **ikinci olarak** ulusların ulus-devlet olmalarında eşitsizlik; **üçüncü olarak** dil ve kültür yönünden gelişmelerinde geri kalmışlık; **dördüncü olarak** da tabiiyet şartlarının tevlit ettiği imkân farklılığı ve buna bağlı sağlık ve yaşamdaki uygun veya uygun olmayan şartlardan dolayı gayri adil ve çifte standartlı bir yönetimin hakim olduğu görülür.

Bütün bunlar Rusya'nın hemen her tarafında sıkça görülen gerçeklerdir. Bu sebepten, Federasyon içindeki tüm uluslar eşit şekilde imkânlardan yararlanma ve değişim istemektedirler.

Buna bağlı olarak şöyle bir soru akla geliyor: Ulusların bir birleriyle zıtlıklarını ve sürtüşmeleri giderilebilir mi? Bu soruya cevap vermek için "**ulusal sorunlar**" ile "**uluslar arası zıtlık**" denen şeylerin ayırdedilmeleri gerekir.

Ulusal sorunlar, hayatın akışı ve ilerleyen zaman içerisinde ortaya çıkarlar. Yıllar ilerledikçe, zaman yeni görevler, işlevler ve düşünceler oluşturur. Ulus da sorunların çözüm yollarını arar, bulur ve böylece hayat akıp gider. Ulusal sorunlar ulusların yol arkadaşlarıdır, ulus var olduğu müddetçe ulusal sorunlar da var olacaktır. Bu sebepten, ulusal sorunu olmayan millet düşünülemez.

Başbakan Çernomirdin'in başkanlığa vakâlet edeceği umulur.

Netice itibarıyla, son başkanlık seçimleri RF'ye istikrar getirmemiştir. Yeniden 1991 ortamı doğmuştur. Emperyalist emellerinden vazgeçmiş, demokrasiye ve serbest ekonomiye samimi olarak sarılmış bir RF dünya barışının ve milletler arası huzur ve sükûnun sağlanması için fevkalade önem taşımaktadır. Bizim temennimiz de budur. Uzak geçmişî bırakalım, son 500 yıldan beri otokrasinin acımasız pençesinde kıvranan Rus halkının da demokrasiyle yönetilmeye hakkı vardır.

NOT: Bu yazı 2 ay önce kaleme alınmıştı. Gelişen olaylar bir bakıma bizi haklı çıkardı. Geçen Kasım ayında, Boris Yeltsin A. Lebed'i bütün görevlerinden azletti. Anlaşıldığına göre, A. Lebed muhalifleri şimdilik Yeltsin'e dilediklerini yaptırıyorlar. Moskova'daki yönetim kaosu daha da karmaşık bir hal almıştır. Çeçenistan'la akdedilen anlaşma'nın geleceği de bilinmezliğini korumaktadır. Zaman ne gösterecek? Bekleyip göreceğiz.

Öte yandan, Yeltsin'in yılan hikâyesine dönen kalp ameliyatı (koroner baypas) dergimizin basımı sırasında gerçekleşmiştir. Ancak, alkole bağlı sorunları düzelmeyecektir. Y.N.

(*) Tarım Bilimleri Akademisi tarih bölümü öğretim üyesi-Nalçık.

"Uluslar arasındaki zıtlıkları" doğuran sebeplerin başında "eşitsizlik ve adaletsizlik" gelir. Bunu bizzat insanlar ve yönetimler ortaya çıkarırlar. Bu durum Rusya'da nasıl olmuştur? Yukarıda da ifade edildiği gibi, bölgeler arasındaki eşitsizlik ve yaşam farklılığı zıtlığın ana sebebidir. Mesela, Tataristan ile Başkurdistan'ın ulusal kaynakları diğer bir çok yerlerden daha elverişlidir. Buna karşılık Adigey, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes, Kalmukistan, Mari Cumhuriyeti, vs. de kaynaklar sınırlıdır. Ferd başına düşen ulusal gelir düzeyinden bakacak olursak (seksenli yılların sonlarındaki istatistiklere göre) aradaki imkân farkının 7 misli olduğu görülür. Taşınır mal ve müşterek mülk bakımından kıyaslama yapılacak olursa farkın 10 kata çıktığı müşahade edilir. Sanayide ise 4,7 lik bir fark ortaya çıkmaktadır. Konut yönünden de gelişmişlerin imkânları diğerlerinin 2 katıdır. Keza çocuk yurtlarının sayısı itibarıyla de 3,7 lik bir fark mevcuttur.

Demografik gelişmeler tetkik edilecek olursa; Rusya Federasyonunda nüfus artışı yerine nüfus azalmasının var olduğu görülür. 1993 sayımına göre ülke nüfusu son on yılda 1 milyon azalmıştır. 1994 yılında ise ölüm sayısı doğumlardan 495 adet fazladır. Bunun sebebini araştırırsak, öncelikli sebebin halklar arası zıtlık, sürtüşme ve savaşlar olduğunu görürüz. Diğer önemli bir sebep de doğum oranının ölüm oranından düşük olmasıdır. Keza yaygın alkolizm, tabiyat şartlarındaki olumsuz gelişmeler, kazalar... gibi sebepleri de saymak gerekir.

Rusya'nın 40 bölgesinde belirgin nüfus azalması görülmektedir. Nüfus sayısı korunan veya nispeten artan bölgeler arasında Dağıstan, Kabardey-Balkar, Kalmukistan ve Karaçay-Çerkes gibi cumhuriyetleri sayabiliriz.

Nüfus sayısının bu şekilde olumsuz gelişmesi genelde Rusya'nın, özelde de Federasyon içindeki milliyetlerin aleyhine bir durumdur. Keza, nüfusun azalması öncelikle Rus halkının ve Rusya Federasyonu'nun kaderini etkileyecektir.

Öte yandan, halklar arasında var olan geçimsizlikler, sürtüşmeler ve husumetler yıldan yıla artmakta; özellikle az nüfuslu halkların yaşamını karıştırmakta ve halklar arasında düşmanlığı büyütmektedir. Altını çizerek söylemek gerekirse, bu türlü gelişmeler bilhassa şimal bölgelerinde yaşayan halkların hayatında belirgin bir hal almıştır. Ortalama hesapla oralarda insan ömrü 45-55 civarındadır. Çocuk ölüm oranı da oldukça fazladır.

Ulusal sorunları çözmenin gerekliliği yanında, bunların ortaya çıkmasını önlemek de önemli bir yönetim politikasıdır. Meseleleri düşünerek, inceliyerek, süzerek zamanında önlem alınacak olursa, ülkede siyasal yaşamın belalardan kurtulacağı umulabilir.

Etnik milliyetler arasında görülen kavgaların sebebi ise, onların millî yaşam yöntemlerinin bozulması, örf ve adetlerinin yozlaşmasıdır. Milliyetlerin kendilerine uygun yaşam tarzlarına ve törelerine dokunulmayıp kendi mentalitelerine göre yaşamalarına izin verilseydi, bütün bu sorunlar çözüme kavuşurdu veya ortaya çıkmazdı.

Milliyetler arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesinin yolları nelerdir? Bunun için **öncelik**le; halkların ulusal yaşam tarzlarına göre hayat sürmelerini serbest bırakmak ve halklar arasında iyi komşuluk ve akrabalık ilişkilerini hiçe sayan ve onların örf ve adetlerini hesaba katmayan marksist sistemden mutlaka kopmak gerekmektedir.

Komunist Partisi'nin ve devletin milliyetler politikasının iflas etmesinin sebebi Stalin, Suslov ve Brejnev'in uyguladıkları politikalarıdır. Onların yürüttükleri "birleştirme politikası", birleşme yerine ayrılmaya sebep olmuştur. Bu somut gerçek, en sonunda anlaşılmış ve kabul edilmiştir. Halkların isteklerini ve sezimlerini anlamamak veya anlamak istememek politikasıdır ki bu durumu ortaya çıkarmıştır.

Şimdiki Rusya Federasyonunda halkların istedikleri, arzuladıkları şey, kendi başlarına buyruk olmak ve ulusal imkânlarını kendileri yönlendirmektir.

Ulusal uyanışın bu derece açık seçik ortaya çıkmasına karşılık, anlamını da, amacını da kaybetmiş "Sovyet enternasyonalizmi"ni hala ayakta tutmaya çılganlar vardır. Keza Rusya Federasyonu'nun birliğini korumak için merkezden askeri güç kullanılması ve ekonomik hayatın zayıf tutulması en uygun politika olarak görülmektedir. Uygulanan bu yöntemler, birleşmeyi bırakın, sürtüşmeyi, zıtlaşmayı ve isyanı tahrik etmek suretiyle birliği ve gelişmeyi önlemektedir. Ülkede tabii hayat bir türlü mecrasına girmemektedir.

İkinci olarak; sözde değil, hakikat halde halklar arasında millî yaşam biçimini, demokrasiyi, insan hak ve hürriyetlerini esaslı şekilde hayata geçirmek gerekir. Bunlardan öncelikle hayata geçirilmesi gereken "ulusun hür olması"dır. Her ulus kendi kaderine, kültürüne, töresine, örf ve adetlerine ve nüfus dinamiğine kendisi hükmetmelidir. Şayet tam bağımsız olmak isteyen ulus varsa, buna da izin verilmelidir.

Bir millet diğer bir milleti baskı altına almamalı, onu aşağılamamalı, millî ve dinî değerlerine saygı göstermelidir. Farklı uluslar arasında eşitlik, birlikte yaşama, bir birlerine yardım etme, bir birlerini sayma, hatta birlikte yaşama ancak bu şekilde mümkündür.

Üçüncü olarak; ulusların kendi federe devletlerine gerçek anlamda bağımsızlık tanımalarıdır. Millet olmanın şartı da budur. Bu bağlamda Rusya Federasyonu içinde Rus ulusunun da kalkınması, büyümesi, güçlenmesi doğaldır. Böyle olunca ülkeyi tepeden yönetme alışkanlığı da ortadan kalkacaktır.

Dördüncü olarak; ulusları ayakta tutan, millî kimliklerini ortaya koyan ulusal kültürlerinin yaşamasına ve gelişmesine imkân verilmelidir. Millî kültür, ulusu koruyan ve birliği sağlayan ocaktır. Bunu iyi bildiği içindir ki totaliter yönetim, kültürleri meczetme politikasıyla ulusların millî sezimlerini yok etmeye çalışmıştır. Bu yüzden, bir çok uluslar millî tarihlerinden uzaklaşmışlardır. Bu durum karşısında, ulusal sezimleri olanlar için ayakta kalabilmek, devlet kademelerinde bir memuriyet kapabilmekten ibaret kalmıştır.

Medeniyetleri, ulusal özellikleri ayırdetmeden bir kaba yerleştirecek olursanız, onları kurt yemiş meyvelere döndürürsünüz. Böyle bir yaklaşımın, dünya medeniyetine hizmet değil, köstek olduğu apaçık meydandadır.

Rusya Federasyonunda yaşayan ulusların bir birlerine üstünlüğü olmayan kültür zenginlikleri, tüm dünya kültürünün de kanını hareket ettiren güçleridir. Onu iyi bir şekilde korumaya, ülke halklarına karşı da, dünyaya karşı da borçluyuz. Asıl kötülük, ulusların adetlerini, karakterlerini bilmeyenlerden çıkmaktadır.

Demek oluyor ki yüksek medeni sezimin ve anlayışın olmadığı yerde farklı ulusların anlaşarak bir arada yaşamaları mümkün değildir. Bu, sadece devletin düzenini yürüten dilimize göre değil, aynı zamanda millet özelliğimize de bağlıdır. Bu sebepten beyaza beyaz, siyaha siyah diyebiliyorsak; her millet temsilcisinin (vekilinin) niyetine, aklına ve sözüne tahammülsüzlük göstermeden önem vermeye ve dikkatlerimizi bu noktaya çevirmeye mecburuz. Her ulus kendine has sanat, edebiyat, kültür, estetik, millî karakter ve töresiyle tüm dünya medeniyetinin bir üyesidir. Böyle düşünülmediği takdirde, milletin hayat damarlarını sulayan kaynak kuruyup gidecektir. Bu hakikatı akıldan çıkarmamak için, insan düzenli ve bilgili olmalıdır. Halkı cehaletten kurtaracak tek yol medeniyet yoludur. Her insanın fert olarak gözlerinin ışımadığı bir ülkede toplumun gözleri de ışımaz. Bu düşünce tarzının halklara uygun olmadığı düşünülemez. Hakikat halde böyle bir düşünce tarzı insanı azatlığa, eşitliğe, doğruluğa, büyüğü küçüğü tanımaya ve niyet temizliğine davet eder. Amaçsız adamın düşüncesi, hayali, işi de amaçsızdır. Ülkemiz halkları bu esasa tanık ola gelmişlerdir.

Her ulus kendi medeniyetinin kararını kendisi vermelidir. Ancak, her federe

cumhuriyetin devlet bağımsızlığı olmazsa, medeniyet çarkını çeviren güç zamanla durabilir. Bu sebepten her ulusun, kimsenin müdahale etmeyeceği şekilde edep-karakter, bilim-tahsil, dil-edebiyat, estetik ve sanat varlıkları ile bağımsız medenî devleti olmalıdır.

Öteyandan, milleti millet yapan esasların başında anadili gelir. Onsuz medeniyeti ve kültürü olmayacağı gibi toplum yaşamı da bir anlam taşımaz. Öz dilini unutan bir halk, ergeç başka halkların içinde eriyip kaybolacaktır. Rusya'da yaşayan bazı küçük halkların durumu bunun somut misalidir. Hangi dile karşı olursa olsun, at sırtından bakarak büyüklük taslayan insanlar, toplumlar arasında rahatsızlıkların doğmasına sebep olacakları gibi kavgaların çıkmasına da sebep olmaktadır. Her anadili (büyük-küçük farketmez) tüm insanlığın ezelden ebede tükenmeyecek zenginliğidir. Dilimizdeki kelimeleri özenle saklamak, hepimizin kutsal görevidir. Ancak, bilim hayatında ve medenî araçlardan yararlanmada sadece anadiline bağlanıp kalmadan, diğer dillerden faydalanmak da doğaldır. Kéza, başka bir milletin dilini öğrenen insanın bilgisi daha ihatalı olur ve dünyaya bakış açısı da geniş bir perspektif kazanır. Büyük Alman şairi Göte bu sebepten "Kaç dil biliyorsan, o kadar insansın" demiştir. O halde, başka dilleri öğrenmenin yararı her kesin kabul edeceği bir keyfiyettir. Ancak, bir yabancı dil öğrenilirken, bunu, anadili üzerinden ve onun tabii gücüne halel getirmeden yapmak gerekir. Başka halkların dillerini öğrenmek, uluslar arasında dostluk ve iyi ilişkilerin doğmasına da ortam hazırlar.

Ulusların hayat imkânları, özellikle doğruluk ve eşitlik olan yerde çoğalır. Uluslar arasında eşitlik, adalet ve birlik olması için, onlara her yönden serbestlik verilmelidir, mesela, ekonomik özgürlük. Federasyon halklarını mal-mülk ve ekonomik imkân eşitliğine götürecek en isabetli yol da tüm Rusya pazarıdır. Buna karşılık, Federasyondaki cumhuriyetlerin, cumhuriyetteki yöreler ile beldelerin sanayi kuruluşlarına sahip olmada, yeraltı ve yerüstü kaynaklarını işletmede ekonomik hürriyetleri yoktur. Hal böyle iken, döndürüp döndürüp aynı sözleri tekrarlayarak ahkâm kesenler, halklar arasında gerçek demokrasiyi hakim kılmayı bırakın, sadece yalan söylemektedirler ve uyguladıkları politika da göz boyamaktan ibarettir. Esasen Rusya Federasyonunda halklar arasındaki zıtlık ve sürtüşmeler bu samiyetsiz ve art niyetli politikadan kaynaklanmaktadır.

Yanlışlıkları ve kötü gidişi ortadan kaldırmak için, devlet, millî cumhuriyetleri bir takım vergilerden ve salgılardan muaf tutmalıdır. Cumhuriyetler arasında tüm Rusya pazarı serbest bırakılmadan bunu yapmak da mümkün değildir. Onu bırakın, devlet kendi hazinesini de tesis edemeyecektir. Her yönüyle halklara serbestlik verilmeyen bir devlette huzur ve mutluluk olmaz. Bu sebepten, şimdiki devlet yöneticileri, emperyalist zihniyetten kendilerini kurtarmalıdır, öncelikle ekonomi sahasında.

Ekonomi alanında halka yönelik politika yürütülürken, devlet memurlarının dürüst olmaları ve işi kolaylaştırmaları gerekir. Aksi takdirde huzur olmayacağı gibi, ekonomik gelişme de olmayacaktır. Bu sebepten, işlemler yapılırken "şu millet" bu "millet" diye ayrıcalık yapılmamalıdır. Böyle olursa, kavga-gürültü de olmaz.

Rusya halklarının terakki etmeleri ve zenginleşmeleri için, rutin düzeni yürütmek bir yana; uyumluluk ve doğruluk ilkeleri de hayata geçirilmelidir. -

Rusya Federasyonunda yaşayan halkların gelecekteki azatlık yolu da ancak bu şekilde açılacaktır, kanaatindeyiz.

*Nalçık'de yayımlanan MİNGİ-TAV dergisinden
Sayı: 2(66)-1996*

KARAÇAY-ÇERKES CUMHURİYETİ'NİN ANAYASA TASLAĞI HAKKINDA

Prof. A. KOVALENKO*
T. KUBANOV**

Karaçay-Çerkez Cumhuriyetinin anayasa taslağında, cumhuriyet içerisindeki tarihsel ve halklar arası ilişkilerin gözden kaçırıldığı ilk bakışta belli oluyor. Bugünkü KÇC'nin eski Karaçay-Çerkes özerk bölgesinin bir devamı olduğu unutulmamalıdır.

Karaçay-Çerkes özerk bölgesi haddizatında iki özerk bölgenin birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkmıştı. Eğer bu gerçek, KÇC Anayasası ön sözünde yer almamışsa, KÇC'nin böyle bir isme sahibolması sadece bir formaliteden ibarettir. Böylece, cumhuriyetin çeşitli halklardan oluşan özelliğinin gözardı edildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, zamanla halklar arası gerginlikleri ortaya çıkararak kötü sonuçlara yol açabilir. Fakat, KÇC'nin iradesi sadece bugünkü günde yaşamaktadır. Halk meclisinin kurulmasıyla ilgili yasa taslaklarında KÇC'nin içerisindeki halklar arası eşitliğin dikkate alınmadığı açıkça görülmektedir.

Yerli halklarla oturdukları topraklar arasındaki sıkı bağ, söz konusu taslakta önemle vurgulanmalıydı. Zira, oturdukları topraklar onlar için bir servet olduğu kadar, tartışılmaz bir gerçektir de. Diğer bir ifade ile bu toprakların bölünmezliğinin garanti altına alınması gerekir. Buna karşılık, anayasa taslağı sadece "Rusya Federasyonu içerisindeki öznelerin toprak sınırlarını değiştirmeleri; iki tarafın mutabakatı ile mümkün olacaktır" ifadesini taşıyor (Madde 75, satır 1). Ama bu yeterli değildir. Gelecekte, sınırların değiştirilmesi ile ilgili sorunlar gündeme geldiği zaman, bu sınırlar içerisinde yaşayan yerli halkların görüşlerinin dikkate alınmayacağı ortaya çıkmaktadır. Yeterki, ekseriyetin iradesi olsun. Bu durum, bazı bölgelerde yaşayan halklar için tam bir adaletsizliktir. Mesela, şehir ve köylerin sınırlarının tespit edilmesi sırasında bile ekseriyetin görüşü dikkate alınmaktadır. Ayrıca, RF anayasasının 131. maddesinin 2. satırına göre "Yerli muhtariyetlerin iradesi altında bulunan bölgelerin sınırlarının değiştirilmesi sırasında, bu bölgedeki nüfusun görüşü dikkate alınacaktır" denilmektedir. Halk böyle iken, mevcut anayasa taslağı hatalıdır, bir çok olumsuzlukları içermektedir. Zira, eldeki taslak metin, RF anayasasının özerklik ilkesi hakkında getirdiği hükme de aykındır.

Anayasa taslağının yazımı da kusurlarla doludur. Mesela, taslağın önsözünün 1. bölümünde şöyle denilmektedir: "Biz, müşterek bir kader etrafında birleşen, çok uluslu KÇC temsilcileri olarak, kendimizi RF'nin ayrılmaz bir parçası kabul ederek...". Burada "müşterek tarihli kader etrafında" sanki uluslar değil de halkın temsilcileri birleşmiş gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır. Bununla da kalmayarak "RF'nin ayrılmaz bir parçası" olarak kabul ediyorlar. Oysa, RF bir federasyon devletidir. Öyleyse, söz konusu önsöz tam anlamıyla bir saçmalıktır. 97. maddenin A bölümü ile 2. maddenin Z bölümü arasındaki çelişki de aynı şekilde dikkati çekmektedir. Bu maddelerde görüldüğü gibi, yüce iradenin bir göstergesi olarak ulusal referandum ilkesi kabul edilmiştir (2. mad. 2. böl.). Keza anayasanın kabul edilmesi, söz konusu anayasanın halk tarafından onaylanmasını gerektirmektedir (97/A).

Bu arada belirtmeliyiz ki bir devletin anayasası ulusal referandum ile kabul

* Hukuk bilimleri doktoru.

** Karaçay Halk Lîgası örgütü üyesi, "Alibek" derneği başkanı.

edilmelidir. Çünkü, bu kanun halk için hayati bir önem taşımaktadır ve bu sebepten halk, kendi iradesini ortaya koyma imkânı bulmalıdır.

Anayasanın 94. maddesinin Z bölümünde "Önemli projeleri ve kanunları halk, referandum ile belirleyecektir" denildiği halde, KÇC Anayasası'nın halk temsilcileri tarafından hazırlanıp kabul edilmesi hem anayasa hem de hukuk ilkelerine aykırıdır.

Taslakta, bundan başka da bir sürü saçmalıklar bulunmaktadır. Mesela, 5. maddede şöyle söyleniyor: "Anayasa, kanunlar ve diğer kanuni uygulamalar KÇC'nin tüm bölgelerinde geçerlidir". Gayet tabii, başka ne bekleniyor ki! Böyle olacağı zaten kendiliğinden de anlaşılmaktadır, malûmu ilama ne gerek var? Aynı kusuru 79. maddenin 1. bölümünde de görüyoruz. Bu maddede şöyle denilmektedir: "KÇC'nin cumhurbaşkanı, aynı zamanda devlet başkanıdır". Yoksa başka bir şey mi olacaktı? Cumhurbaşkanı ile devlet başkanının aynı şey olduğunu bilmeyen mi var?

Bu türlü saçmalıklar, 80. maddenin 2. bölümünde de göze çarpıyor. Bu maddede şöyle denilmektedir: "KÇC'nin cumhurbaşkanı KÇC'nde en az 5 yıl ikamet eden vatandaşlardan olur". Bu kuralın hukuken geçerli sayılabilmesi için, KÇC'nin bağımsız bir devlet olması gerekir. Halbuki KÇC Rusya Federasyonunun bir ögesidir. KÇC, RF'nin diğer ögeleriyle ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve hukuki ilişkiler içindedir. Diğer bir ifadeyle RF'yi meydana getiren ögeler, Federal sistem içerisinde bir birlik oluşturmaktadır. Böyle olunca da Federasyona bağlı cumhuriyetlerin vatandaşları aynı zamanda RF'nin de vatandaşları olmaktadır.

KÇC Başkanı, cumhuriyette yaşayan halkların psikolojisini, kültür ve geleneklerini yakından tanımalıdır. Bu sebepten aynı çevrede oturması kuşkusuz iyi bir şeydir. Ancak, son beş yıl şartı aranmamalıdır. Zira bu son beş sene içerisinde insanlar tahsil, iş, memuriyet, bilimsel araştırma... gibi sebeplerle ve geçici olarak yurtlarından uzaklaşmış olabilirler.

Şüphesiz Anayasa projesinin 80. maddesinin 2. maddesi belirlenirken, "yerel kamuoyunun iradesinin yansımaları" grösü dikkate alınmıştır. Ama getirilen kısıtlama bu düşünceyi eksik ve yanlış bir şekilde yansıtmıştır.

Anayasa taslağında Cumhurbaşkanı ile Halk Meclisi'nin ilişkileri de çok çelişkili ve problemlili olarak saptanmıştır. Taslakta "KÇC'nin cumhurbaşkanı, aynı zamanda icranın da başkanıdır" ibaresi bulunmaktadır (79. mad., 1. böl.). Başka bir ifadeyle, cumhurbaşkanının başkanlık ettiği hükümet hangi makam veya kuruluşa karşı sorumlu olacaktır? Burada meclis devreden çıkarılmıştır. İki ayrı güç birleştirilmiştir. Yani hükümetin cumhurbaşkanına ve parlamentoya karşı olan sorumluluğu açıklığa kavuşmamıştır (mad. 107, böl. 2).

Taslakta Halk Meclisi üyelerinin dokunulmazlıkları da gözardı edilmiştir. Buna karşılık, cumhurbaşkanının dokunulmazlığı ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Taslakda, yerel muhtariyetler ile ilgili hükümler de çelişkilerle doludur. Yerel muhtariyetlerle ilgili hükümler RF anayasasından aynen aktarılmış, bunların KÇC'ne uygun olup olmadığı araştırılmamıştır. Mesela, yerel vergilerin hayata geçirilmesi sırasında belediyeler devre dışı bırakılmış ve yetki devlete verilmiştir.

Yukarıda belirtilen aksaklıklar ve yanlışlıklar göz önünde tutularak değerlendirme yapılacak olursa, taslak hazırlanırken halklar ve sosyal kademeler arasındaki farklılıkların gözardı edildiği ortaya çıkar. Böyle kusurlu ve eksikliklerle dolu bir anayasanın, bilahare cumhuriyet dahilinde halklararası gerginliklere yol açacağı muhakkaktır.

"Üye İlgilik" gazetesinden alınmıştır.
Sayı: 2 (45)-1996, Moskova

İSTANBUL ÇERKEZLERİ

-III-

Doç. Dr. Süreyya ÜLKER

KARAMANOĞULLARI KAFKASYA'DA

Vorkoj ile Karzeg soylarının yanı sıra iyi tanıdığım bir Çerkezistan göçmeni İstanbullu aile anneannemin soyudur. Bu ailenin soy ağacı anneannemden bana yazılı olarak ulaşmıştır. Bu yüzden bilgiler daha sağlıklıdır. Bu soydan 11. göbek dedem Abdullah Bey Silifke'de Karamanoğulları'nın İçil Ocağı'ndandır. Oğlu Feyzullah Bey II. Süleyman döneminde 1688 yılında bugün Ukrayna sınırları içerisinde kalan Özü ilinin Ruslar'dan geri alınması için kurulan milis kuvvetlerinin komutanı olarak görevlendirilmiştir. Osmanlılar bu tür kuvvetlerin komutanlarına başbuğ derlermiş. Başbuğ Feyzullah Bey savaştan sonra bendeleriyle birlikte Özü'ye yerleşmiş, 1728 yılında orada ölmüştür.

9.-7. göbek dedelerim Sadullah, Seyfullah, Emrullah Bey'ler de Özü'de yaşamışlardır. 6. göbek dedem Osman Bey Ruslar 1738 yılında Özü'yü basınca 1000 evlik topluluğuyla birlikte Kırım Hanlığı'na sığınmıştır. Kuzey Kafkasya'nın, o sıralar Kırım Hanlığı'nın toprağı olan Kuzey Kuban bölgesinde, Taman Yarımadası'nda, Kerç Boğazı kıyısında, Kuban Irmağı'nın ağzına yakın, Cenevizliler'den kalma Kumkale'ye yerleşmiştir. Çerkez prensipleriyle iyi ilişkiler kurarak Şerlikuo soyundan Şerelok Geriy adlı bir Şapsığ beyinin kızıyla evlenmiş, 1 oğlu, 5 kızı olmuştur. Şerelok Geriy'in başka torunuyla 1991 yılında Kadıköy'de Şamil Vakfı'nda tesadüfen tanıştım. Vakfın genel yazmanı rahmetli Alb. Halid Tultay ile kızları Hale Hanım ile söyleşiyorduk. Bir bayan gelerek kendisinin Mısır Çerkezleri'nden olduğunu, İstanbul'da yapılmakta olan İslam Birliği Kurultayı'nda Mısırlı konuşmacıların İngilizce dilmaçlığını yaptığını söyledi. Soyuna düşkün olan yaşlı bir bayan hısmı soylarıyla ilgili İngilizce bir kitap yazmış. Kitabın içerisinde ünlü Avar mücahidi Hacı Murat ile hısmıların olduğunu da yazılmış. Hacı Murat'ın torunlarından nerede bulabileceğini öğrenmek istiyormuş. Kendisine buraya baş vurması salık verilmiş. Dağıstan'a gidip gelen arkadaşlarımdan Hacı Murat'ın torunlarının Avaristan'ın merkezi Hunzah'ta yaşadıklarını işitmiştim. Buna dayanarak Hunzah belediye başkanıyla bağlantı kurmalarını salık verdim. Bu arada bu bilginin kaynağı olan kitap ilgimi çektiği için onu inceledim. Yazar, bir yerinde bir ninesinin Şapsığ beylerinden Şerelok Kırak'ın kızı olduğunu belirtmekteydi. Adının Saniye Şaravî olduğunu öğrendiğim bayana kendisiyle 8. göbek kardeş torunları olduğumuzu söyledim. İlgî gösterdi. Kahire'deki adresini verdi. Mısır'a yolum düşerse kendilerini aramamı istedi. İşin ilginç yanı kızının adı da Süreyya imiş. Gözüme çarpan başka birşeyse 7. göbek dedemin adının kitapta Kırak biçiminde yazılmasıydı. Çerkezce'yi iyi bilen arkadaşlarım bunun doğrusunun Geriy olması gerektiğini söylemişlerdi. Geriy Kırım Hanları'nın kullandığı bir soyluluk sanı olan girayın Çerkezce'deki söylenişidir. Her iki yazılı kaynaktaki dedemin adının değişik biçimlerde geçmesi doğru biçimi konusunda duraksamama yol açmıştır.

Şerlikuo soyundan seçkin kişilerin başında Hacı Nevtokuo Şerlikuo gelmektedir. Elimdeki soy ağacında adı geçmektedir. Aile içerisinde de adı bize ulaşmamıştır. Dolayısıyla Şerlikuo soyundan uzak bir hısmım olsa gerekir. Varlığını değerli yazar

Sn. Cevdet Hapî'nin Çerkez yazını konusunda verdiği konferans metninden öğrendim (6). İlk Çerkez yazarı olduğu bildirilmektedir. İlk yapıtını 1814'te yazmıştır. 1858'de Zanoğlu Sefer Bey'in mezarı başında onu yeren bir şiir okumuştur. Bu şiirin Rusçası 1865'te Sultan Kırım Geriy'ce yayımlanmıştır. Günümüze başka yapıtı ulaşmamıştır. 1814'te düzenlediği Çerkez abecesiyle okuma kitabı Arapça'yı savunanların tepkisini çekmiştir. Kitabını yakmak durumunda kalmıştır. Bu olaydan 177 yıl sonra 1991 yılında ben, 15 yıl süren bir çalışma sonunda, 90.000 Latince tıp teriminin Tütkçe karşılıklarını veren bir sözlük yazdığım da Latince'yi savunanların benzeri tepkileriyle karşılaşmışım. Aynı aileden iki bireyin iki ayrı ülkede, iki ayrı dili geliştirmek konusunda göstermiş oldukları çabalarla karşılaşmış oldukları tepkilerin benzerliği ilginçtir.

Şerhikuo soyundan Türkiye'de tanıdıklarım yoktur. Düzce yöresinde bu soydan kimselerin bulunduğunu işittim. Kendileriyle tanışma olanağını bugüne dek bulamadım.

Osman Bey başta tıpla felsefe olmak üzere çeşitli bilim dallarında öğrenim görmüş bilgin bir kişidir. Bir gün Kabartay beylerinden birini tedavi için atına binmiş, pek sevdiği kimi kitaplarını da yanına alarak yola çıkmış, gitmiştir. Bir daha da kendisinden bir haber alınmamıştır.

Osman Bey'in oğlu Hacı Hüseyin Bey Ferah Ali Paşa Anapa Kalesi'ni kurduğunda 300 evlik topluluğuyla Kumkale'den kalkıp Anapa'ya yerleşmiştir. Babasının Çerkezistan içlerinde kurduğu Lomata Çiftliği'ni geliştirmiştir. Şapsığ boyunun Beserikuo soyundan bir beyin kızıyla evlenmiş, 1801 yılında hacca gidip Medine'de ölmüştür. El Sidna Ömer-i Faruk Hazretleri'nin mezarı yakınında gömülüdür.

Hacı Hüseyin Bey'in oğlu Hacı Musa Bey 1828 yılında Ruslar Anapa'yı alınca Çerkezistan içlerindeki çiftliğe çekilmiştir. Natuhaçoğlu adıyla tanınan Hatuhayikuo Ali Bey'in kızı Cennet Hanım ile evlenmiş, 1838 yılında İstanbul'a gelerek Çerkez göçmenlerinin topluca yerleştikleri bir semt olan Tophane'de Karabaş Mustafa Ağa Mahallesi'nde bir ev almıştır. 1840 yılında ailesiyle birlikte oraya yerleşmiştir. Hacca gidip geldikten sonra bir iş için Çerkezistan'a giderken 1847'de Trabzon'da ölmüştür.

Bu ailenin bağlı olduğu topluluk Kafkasya'da Anapa Türkleri olarak bilinmektedir. Kafkasya'da kalanları Çerkezler'in içine karışarak Çerkezleşmiştir. Sn. Osman Çelik Adıgey Cumhuriyeti'nde bu kökten gelen ailelerin Türk soyadını taşıdıklarını belirlemiştir (4). İstanbul'a gelen Anapa Türkleri kendilerini Çerkez olarak nitelemektedir. Bu, Çerkezistan'dan gelmiş olmaları, birkaç göbek geriye doğru annelerinin Çerkez olması, Kafkasya'dan gelen kuşağın Türkçe'nin yanı sıra Çerkezce de konuşmasına dayalıdır.

Anapalı Hacı Musa Bey'in 4 oğlu, 2 kızı olmuştur. Büyük oğlu Osman Naili Efendi'nin oğlu Rıza Efendi Sultan Reşat'ın dünüdür. Kızı Ünsiyar Hanım Şehzade Ziyaettin Efendi'nin eşidir. 2 kızı, 1 oğlu olmuştur. Kızları Düriye Sultan ile Rukiye Sultan genç yaşta ölmüşlerdir. Oğlu Nâzım Efendi Mısır'da yaşamıştır.

Anapalı Hacı Musa Bey'in 2. oğlu Hafız Hasan Edip Efendi hukukçudur. Abdülaziz'in Avrupa gezisine katılmıştır. Beyrut ile Beyoğlu istibdat mahkemelerinin başkanlığını yapmıştır. Üsküdar'da oturmuş, çocuğu olmamıştır.

3. oğlu Süleyman Fehmi Efendi bugün Bulgaristan'da kalan Tırnovacık kaymakamlığı yapmıştır. Orada bir cami yaptırmıştır. 3 kızı, 2 oğlu olmuştur. Büyük oğlu Ragıp ile yan yana kendi yaptırdığı camide gömülüdür.

4. oğlu İstanbul Posta ve Telgraf Nezareti Evrak Müdürü Hafız Hüseyin Sabri Bey Üsküdarlı Hacı Ahmet Razi Kaptan'ın kızı Gülsüm Duran ile evlenerek Üsküdar İhsaniye'de yaşamıştır. Hacı Ahmet Kaptan'ın babası Üsküdar'a Kazan'dan gelip yerleşmiştir. Gülsüm Duran'ın adı bize ulaşmayan annesi Üsküdar Sultantepli olup kendisi çok küçük yaşta ölmüştür. Bunun üzerine Hacı Ahmet Kaptan Emine Goncaferm Hanım adlı Şapsığ boyundan bir kızla evlenmiştir. Soyu bize ulaşmamıştır. Adı bize ulaşmayan bir paşanın sarayında yetişmiştir. Gülsüm Duran'ı Goncaferm Hanım büyümüştür. Goncaferm Hanım'ın da bu evlilikten 1 oğlu, 1 kızı olmuştur. Oğlu Kurtuluş Savaşı paşalarından Cemil Conk'tur.

Cemil Conk subay olduktan sonra Almanya'da eğitim görmüştür. Cizre ileri gelenlerinden Hünkâr Yaveri Bedirhan Paşa'nın oğlu Necip Paşa'nın kızı Zekiye Hanım ile evlenmiştir. Zekiye Hanım'ın annesi Hanife Hanım Düzceli Çerkez Hafız Paşa'nın kızı olup boyuyla soyu bize ulaşmamıştır. Zekiye Hanım'ın amcası Ali Şamil Paşa'nın adamları Şehremini Rıdvan Paşa'yı öldürünce II. Abdülhamit bütün yakınlarının Trablusgarp'a sürülmelerini buyurmuştur. Bunun üzerine Cemil Conk II. meşrutiyetin duyurulmasına dek yıllarca Trablusgarp'te deniz düzeyinin altında bir tutukevinde kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Çanakkale'de Conk Bayırı Vuruşmaları'na katılmış, burada gösterdiği yararlıktan dolayı Conk soyadını almıştır. Kurtuluş Savaşı'na paşa olarak katılmıştır. Daha sonra Çanakkale Vuruşmaları konusunda bir kitap yazmıştır. Mecidiyeköy'de oturmuştur.

Cemil Paşa'nın oğlu iktisatçı Ahmet Conk Ubih boyunun Tuga soyundan Elena Kahramanı Mareşal Deli Fuat Paşa'nın torunu Salih Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten Can ile Nuran adlı 2 kızı olmuştur. İzmir'de oturmaktadırlar.

Tuga Fuat Paşa Kalamış'ta oturmuştur. Bahçesinin içinden geçen bir sokak bugün onun adını taşımaktadır. Oğlu Hulûsi Fuat Tugay dışişlerinde çalışmıştır. Mısırlı Prenses Emine ile evlenmiştir. Bir başka kızı Münevver Hanım İshak Paşa ile evlenmiş, Göztepe'de bir köşkte oturmuş, çocuğu olmamıştır. Bir kızı da belirttiğim üzere Sadrazam Karzeg Salih Paşa'nın eşi olup çocuğu olmamıştır. Dolayısıyla Tuga Fuat Paşa'nın Karzeg ailesiyle de yakın ilişkisi olmamıştır.

Ahmet Conk Ankara'da oturmuştur. "Tarihte Kafkasya" adlı kitabın yazarı Gen. İsmail Berkok'un yakın arkadaşı olmuştur.

Cemil Paşa'nın kızı Sabiha Hanım'ın ilk eşinden Şen Aynaz adlı bir kızı olmuştur. Amerika'da öğrenim görmüş, Antalya'da Kaleiçi'nin restorasyonunda görev almış, emekli bir kazabilimcidir. 1 oğlu, 1 kızı vardır. Sabiha Hanım'ın 2. eşi öncel Cumhuriyet Senatosu Başkanı rahmetli İhsan Hamit Tığrel olup bu evlilikten çocuğu olmamıştır.

Şapsığ Goncaferm Hanım'ın kızı Rânâ Hanım Manyas'ın Hacı Yakup köyünden Ubihlar'ın Ace soyundan Alb. Mehmet Dikmen ile evlenmiştir. Genç bir subay olarak Şam'a sürgün giden Mustafa Kemal orada Ace Mehmet Bey'in yanında bulunmuş, kendisiyle iyi ilişkiler kurmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda Filistin ile Suriye cephelerinde savaşmıştır. Filistin'den Suriye'ye çekilirken kendisine nereden gelmekte olduğunu soran Alb. İsmet İnönü'ye onun geldiği yerden geldiğini söylemesi üzerine araları açılmıştır. Kurtuluş Savaşı'na katılma isteği işgal döneminde bir geceliğine Üsküdar inzibat komutanlığı yapmış olması gerekçe gösterilerek geri çevrilmiştir. Ailesi, bu isteğinin, arası Suriye'den açık olan İsmet Paşa'nın etkisiyle geri çevrildiği kanısındadır. Emekli olduktan sonra güç günler geçirmiş, oğlunun tanıdıkları aracılığıyla Kâğıthane'de bir fabrikada iş bulabilmiştir. 3 oğlu olmuştur. Büyük oğlu

Kemal Bey Robert Koleji'ni bitirmiş, Karabük Demir Çelik Fabrikası'ndan emekli olmuş, evlenmeyerek Üsküdar'da yaşayıp ölmüş, kardeşlerinin tersine uzun yaşamış, doksanını aşmıştır. Ortaoca oğlu Fethi Bey genç bir deniz subayıyken sınav kazanarak hava kuvvetlerine geçmiş, ilk eğitim uçuşunda uçağının düşmesiyle şehit olmuştur. İlk Hava şehitlerinden Fethi Bey ile ad benzerliği dışında bir ilgisi yoktur. Küçük oğlu Macit Bey Deniz Harp Okulu öğrencisiyken menenjitte yakalanıp ölmüştür. Ace Mehmet Bey'in evinde bir de Dilber adlı Sakaryalı bir Çerkez kalfa da bulunmuştur. Dilber Hanım daha sonra Libya'ya gelin gitmiştir. Çocuğu olmamış, eşinin ölümünden sonra Libya Yönetimi kendisine bir konut sağlamıştır. Orada yaşamakta olup arada sırada Türkiye'ye gelerek yakınlarını görmektedir. En son geçen yıl gelmiş, daha dönmemiştir.

Ace Mehmet Dikmen'in amcasının kızı Neşement Hanım da yukarıda söz ettiğimiz Ünsiyar Hanım gibi Sultan Reşat'ın oğlu Şehzade Ziyaettin Efendi'nin eşlerindendir. Mısır'da veremden ölmüştür. Kızlarından Mührimah Sultan Ürdün Sarayı'nda Emir Nahif ile evlenmiştir. Bir başka kızıysa Irak Kralı Faysal ile evlenmiştir. Neşement Hanım'ın 2 kız yeğeni Mecidiyeköy'de oturmaktadır.

Alb. Mehmet Dikmen'in babası Ace Ahmet Bey Kafkasya'dan gelerek Hacı Yakup'a yerleşmiştir. Sarayla da ilişkisi olmuş, Abdülaziz kendisine değerli bir kılıç armağan etmiştir. Sultan Aziz'in annesi Pertevniyal Vâlide Sultan da Çerkez olup, Çerkezleri korumuş. Ace Ahmet Bey'in büyük oğlu Hüsamettin Bey Köyde yaşamıştır. Kızı Nuriye Çakmak Erenköy'de oturmaktadır. Ace Nuriye Hanım'ın oğlu Fevzi Çakmak doktor, kızı Kadıköy İmam Hatip Lisesi'nde öğretmendir. Güveysi Ruşen Ünal elektrik mühendisi olup Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nden emekli olmuştur. Ace Ahmet Bey ailelerinin Kafkasya'ya uzak bir ülkeden geldiğini söylemiş. Nuriye Çakmak köklerinin Endonezya'nın Sumatra Adası'ndaki Açe Sultanlığı'na dayanabileceği kanısındadır. Bildirildiğine göre Adigey Cumhuriyeti'nin Afıpsıp adlı Şapsığ köyünde Acekuo adlı bir soy vardır (4). Aynı soy olduğu kanısındayım. Büyük göç sırasında Übün bölgesinden Şapsığ bölgesine münferiden göç etmiş olsalar gerekir.

3. göbek dedem Anapalı Hafız Hüseyin Sabri Bey'in 1 oğlu, 1 kızı olmuştur. Oğlu ünlü coğrafyacı Prof. Faik Sabri Duran, kızı anneannem Ayşe Sıdika İhsan Halkacı'dır.

Prof. Faik Sabri Duran Türkiye'ye çağdaş coğrafyacılık anlayışını getiren kişidir. Atlası, ölümünün üzerinden 53 yıl geçmiş olmasına karşın, bugün de satılmaktadır. Tanin gazetesinde yazılar yazmıştır. Bunlardan biri Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin 11 Mayıs 1918 günü bağımsızlığını duyurması üzerinedir. (7,12). Bu yazısında Avrupa ile Asya arasındaki sınırın Kafkas Dağları'ndan değil, Kuzey Kafkasya'yı Rusya'dan ayıran Kuma-Maniç Çizgisi'nden geçtiğini ileri sürerek Kuzey Kafkasya'nın Rusya'dan ayrılmasının coğrafyanın kaçınılmaz bir gereği olduğunu savunmuştur. Uzun yıllar İngiltere'de bulunmuştur. Coğrafya ile ilgili bilimsel yapıtların yanı sıra İnsanlar âlemi, Hayvanlar âlemi, Kâşifler âlemi gibi halka dönük kitaplar da yazmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü'nün müdürlüğünü yapmış, Galatasaray Lisesi'nde coğrafya öğretmenliği de yapmıştır. İlk eşi Heybeli'de yaşayan Provans kökenli bir Fransız'dır. Bu evlilikten Nihal adlı bir kızı olmuştur. Nihal Hanım'ın 2 kızı, 1 oğlu olmuştur. Büyük kızı Deniz Çakır Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Tiyatrosu oyuncularındandır. Küçük kızı Oya Hanım da ablası gibi konservatuarı bitirmiş, Pamukbank Genel Müdürlüğü'nde çalışmıştır. Ümit Akkartal adlı bir tiyatrocu-

İla evli olup Pamukbank Genel Müdürlüğü'nde çalışan bir oğlu vardır. Caddebostan'da oturmaktadır. Ümit Akkartal ünlü güldürü ustaları Zeki Alasya ile Metin Akpınar'ın arkadaşı olup şimdi Caddebostan'da Bağdat Caddesi üzerinde babamın İstanbul'daki eğleği olup benim de kitaplık olarak kullandığım dairenin bulunduğu apartmanda Zeki Alasya ile ortaklaşa bir emlak bürosu işletmektedir.

Prof. Faik Sabri Duran ikinci evliliğini İngiltere'de Coryna adlı bir kızla yapmış, bu yengemizin adı Râna olmuştur. Bu evlilikten olan kızı Lütüye Duran İstanbul Üniversitesi'nde İngilizce okutmanlığından emekli olmuştur. Râna Duran 1995 yılında 105 yaşında ölmüştür. Lütüye Duran Ayazpaşa'da oturmaktadır.

Anneannem İhsan Hanım hassa subayı Yzb. Sadullah Halkacı ile evlenmiş, 3 kızı olmuştur. 1982 yılında 97 yaşında ölmüştür. Annesi Gülsüm Duran 94, üvey anneannesi Şapsığ Goncaferm Hanım 98 yaşında ölmüştür. Sadullah Halkacı, Edirne'nin ileri gelen ailelerinden Halkacı soyundan Çaycı İzzet Paşa'nın oğludur. İzzet Paşa mülki paşa olup Hiçaz, Şam, Adana valiliklerinde bulunmuştur. Çayla ilgili bir kitapçık yazdığı için Çaycı sanını almıştır. Eşi Nimet Hanım Şapsığ boyundan saraylı bir kalfa olup soyu bize ulaşmamıştır. 5 oğlu, bir kızı olmuştur. Büyük oğlu Fahrettin Mekki Bey Beyrut, Mekke kadılıklarında bulunmuştur. İlk eşi Hz. Muhammed'in soyundandır. Bu evlilikten 1 oğlu 1 kızı olmuştur. Oğlu Hanif Halkacı gümrük görevlisi olup Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçırılması konusunda yararlıklar göstermiş, İstiklâl madalyasıyla ödüllendirilmiştir. 2. eşinden doğan kızı Şeyma Halkacı emekli bir öğretmen olup oğlu Necdet Sevin İş Bankası'nda müfettiştir.

Şapsığ Nimet Hanım'ın 2. oğlu Ahmet Muhtar Bey, anne yanı ünlü Köprülü ailesinin Amcazade Hüseyin Paşa koluna dayanan, bir kızla evlenmiş, 1 oğlu 1 kızı olmuştur. Kızı rahmetli Av. Nimet Halkacı babaannesinin adını taşımış olup İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Oradan annemin sınıf arkadaşısıdır. Öncel İmar İskân Bakanı Mim. Muhittin Güven ile evlenmiş, 1 oğlu, 1 kızı olmuştur. Oğlu Sezer Güven İTÜ'de öğrenim görevlisiyken sınıfta kalan bir öğrenci eliyle öldürülmüştür.

Şapsığ Nimet Hanım'ın 3. oğlu dedem Yzb. Sadullah Halkacı'dır. Hassa subayı olup Fransa'da eğitim görmüştür. Emekli olduktan sonra Harp Akademisi'nde Fransızca okutmanlığı yapmıştır. İlk eşi olan anneannemden 3 kızı olmuştur. Büyük kızı Sadiye Aygen emekli tarih öğretmeni'dir. Duran ailesinin yaşayan en büyük bireyidir. Eşi rahmetli Necati Aygen beden eğitimi öğretmeni olup Galatasaray Lisesi müdür yardımcılığından emekli olmuştur. Sadiye Aygen'in Selçuk adlı oğlu deri hastalıkları uzmanı olup İstanbul Emniyet Müdürlüğü Reviri'nin başhekimidir. Eşi Av. Damla Aygen Limasolü'dür.

İhsan Halkacı'nın ortanca kızı annem rahmetli Av. Saime Samiye Hanım'dır. Küçük kızı Âliye Duran (Çok sevdiği dayısının soyadını kullanmıştır) ise hukuk fakültesi öğrencisiyken genç yaşta menenjitte bağlı olarak ölmüştür.

Yzb. Sadullah Halkacı'nın 2. eşinden 3 kızı, bir oğlu olmuştur. Büyük kızı Saadet Hanım'ın oğlu Behçet Arkun endüstri mühendisidir.

Şapsığ Nimet Hanım'ın küçük oğlu Dr. Kudüsi Esencan Kızılay'ın kuruluşunda görev almıştır. Eşi, Ahmet Muhtar Bey'in eşinin hısımları olup çocuğu olmamış, eşinin yeğeni Dr. Faruk'u evlat edinmiştir. Ağabeylerinin tersine ailesinin özgün soyadı olan Halkacı soyadını kullanmak istememiş, değişik bir soyadı almıştır.

Şapsığ Nimet Hanım'ın kızı Saadet Hanım'ın 2 oğlu, 1 kızı olmuştur. Kızı Melahat Halkacı'nın oğlu Av. Yılmaz Nihat Halkacı anneannesinin soyadını kullan-

maktadır. Yılmaz Halkacı'nın kızı Pelin Halkacı ünlü bir kemancıdır.

4.göbek dedem Anapalı Hacı Musa Bey'in büyük kızı Hatice Hanım'ın bir oğlu olmuştur. Küçük kızı Fatma Hanım'ın ise Hatice ile Sıdika adlı 2 kızı olmuştur. Hatice Hanım'ın bir oğluyla bir kızı olmuştur. Sıdika Hanım'ın 3 oğlu olmuştur. Büyük oğlu Alb. Raufi İrkan'ın Nejat, Vedat, Reşat adlı 3 oğlu olmuştur. Alb. Reşat İrkan'ın oğullarından Mete İrkan Em. Adalar Zâbita Âmiri'dir. Eşi Huriye Hanım Canba soyundan Sivaslı bir Abazin'dir. Sıdika Hanım'ın ortanca oğlu Remzi Bey İzmir'e yerleşmiş olup torunları oradadır. Küçük oğluya ünlü ressam Elif Naci'dir. Elif Naci'nin kızı Pelin Özatalay İstanbul Edebiyat Fakültesi'nin Türkbilim Bölümü'nü bitirmiştir. Kızı Doç. Elif Tül Tulunay İstanbul Edebiyat Fakültesi Kazıbilim Bölümü'nde öğretim üyesi olup başta Etrüskler olmak üzere kazıbilimin çeşitli konularından Türkçe, Almanca yapıtları vardır.

ŞÜKRÜ TOYGAR PAŞA

Yakından tanıdığım bir başka Çerkez kökenli İstanbullu aile Kurtuluş Savaşı paşalarından Şükrü Toygar'ın ailesidir. Bu aileyle ailemin Erenköy'de 1984 yılına dek süren 70 yıllık bir kapı komşuluğu olmuştur. Şükrü Paşa Suriye Çerkezleri'ndendir. Kızları boyunca, soyunu bilmiyorlardı; ancak, aile bireylerinin görünümü Suriye Çerkezleri'nin çoğunun Kabartay olmasıyla birleştirilince Kabartay olması olasılığı güçlü gözükmetedir. Kurtuluş Savaşı'nda batı cephesindeki kimi vuruşmalara katılmış, İsmet Paşa ile görüş ayrıntıları olmuş, araları açılmış, Şükrü Paşa edilginleştirilmiştir. Eşi Vecihe Toygar İstanbullu bir paşa kızıdır. Erenköy'de 4 dönümlük bir bahçe içerisinde yer alan bir köşkte oturmuşlardır. Aile daha sonra bahçenin köşkü de kapsayan 3 dönümlük bölümünü satmış, kalan bize komşu 1dönümlük bölüme yaptırdıkları 2 katlı bir evin üst katına taşınmışlardır. Köşk yıkılmış, bahçesine 2 apartman dikilmiştir. Daha sonra oturdukları ev de babaannemin köşküyle birlikte yıkılmış, iki ailenin toprağı üzerinde ortaklaşa iki apartman yapılmıştır. Apartmanlardan birine 3.göbek dedem Reşit Paşa'nın, öbürüneyse Şükrü Paşa'nın adı verilmiştir. Evleri Ömer Paşa Sokağı'na bakmaktayken İkinci Orta Sokak'ın köşesinde yer alan bizim bahçemizle birleştirildikten sonra yapılan yapıların ikisinin de kapısı İkinci Orta Sokak'a açılır olmuştur. Ancak iki aile her iki yapıdan da daireler almış, Toygar ailesi Reşit Paşa Apt.nda oturmuştur.

Şükrü Paşa'nın Muhittin Bey adlı kardeşi de bir ara köşkte kalmıştır. Bunun dışında hiçbir hısmını tanımadık. Oysa eşi Vecihe Hanım'ın ailesi geniştir. Çam ağaçları bulunan geniş bahçelerinde hısımlarının toplanıp eğlenmeleri küçük çocukluk yıllarının anılarından. Şükrü Paşa otuzlu yıllarda ölmüştür. Semiha ile Mediha adlı 2 kızı olmuştur. Bir de evlerinde Seher Kalfa adında emektar bir Çerkez dadıları vardı.

Şükrü Paşa'nın büyük kızı Semiha Toygar Göztepe Pansiyonlu İlkokulu'nda öğretmenlik yapmıştır. Büyük amcam rahmetli Şefik Ülker'in öğretmenidir. Kurtuluş Savaşı gazilerinden Sivaslı Alb. Faik Erduru ile evlenmiş, Faruk adlı oğlu olmuştur.

Şükrü Paşa'nın küçük kızı Mediha Toygar İstanbul Edebiyat Fakültesi'nin Türkbilim Bölümü'nde okumuş, evlenmemiştir. Toygar ailesinin sonu çok kötü olmuştur. Sırasıyla Vecihe, Semiha, Mediha Toygar'lar yıllarca yatalak olmuşlar, ailenin en genç bireyi Faruk Erduru'nun yaşamı çocukluğundan başlayarak hasta bakmakla geçmiştir. Bu sonu gelmeyen hastalıkların getirdiği maddi yük ailenin önce 3 dönümlük bahçelerinin, sonra da yapsatçıdan toprak karşılığı aldıkları 6 daireden

5'inin elden çıkmasına yol açmıştır. Ailenin son bireyi Faruk Erduru İstanbul İktisat Fakültesi'ni bitirmiş, yaşamı boyunca hasta bakmanın da etkisiyle akli dengesini yitirmiştir. 1984 yılında oturmakta olduğu dairesini de elden çıkarmak üzereyken kendini evinde asarak yaşamına son vermiştir. Öldüğünde 36 yaşındaydı. Varisi çıkmadığından dairesi kamulaştırılmıştır. Maliye Bakanlığı'nca lojman olarak kullanılmaktadır.

HUNCA CEMAL BÖKE PAŞA

Yakından tanıdığım bir başka Çerkez kökenli İstanbullu aile Vet. Gen. Cemal Böke'nin kızı Semiha Can ile kızlarıdır. Cemal Paşa Übıhlar'ın prens ailelerinden Hunca'larıdır. İlk eşi babasının amcasının oğlu Neşet Paşa'nın kızıdır. Bu evlilikten Semiha adlı bir kızı olmuştur. Semiha Hanım Annesini küçük yaşta yitirmiştir. Babası yeniden evlenmiş, Ayhan adlı bir oğluya bir kızı olmuştur. Ayhan Böke mimardır. Semiha Hanım'ı, tek parti döneminde Kocaeli milletvekili olan dayısı Selah Yargı büyütmiştir.

Huncalar geniş bir ailedir. Çeşitli ünlü adlar yetiştirmiştir. Büyük oğlu Nurettin Paşa Sultan Hamit'in Karzeg Bedrifelek Kadın'dan doğma kızı Zekiye Sultan ile evlenmiştir. Dolayısıyla Semiha Can ile dünürlük yoluyla hısım da olmaktayız. Nurettin Paşa ile Zekiye Sultan'ın çocukları konusunda yukarıda Karzeg ailesini anlatırken bilgi vermiştik. İkinci oğlu Kemalettin paşa Sultan Hamit'in Bidar Kadın'dan doğma kızı Naime Sultan'ın ilk eşi olmuştur. Paşa'nın, 5. Murat'ın kızı Hatice Sultan ile ilişki kurmasına Sultan Hamit Naime Sultan'ın derhal boşanmasını sağlamış, Gazi Osman Paşa'nın öbür iki oğlunu da sultanlarla evlendirme tasarısı suya düşmüştür. Naime Sultan İskodralızaade Celalettin Paşa ile evlenmiştir. Semiha Can'ın torunlarından Gamze ünlü gazeteci Mehmet Ali Birant'ın ağabeyi Av. Ural Birant'ın kızı olup Amerika'da öğrenim görmüştür.

Hunca Semiha Can Dam Dö Siyon'u bitirmiştir. Eşi ünlü Mevlâi Neyzen Ecz. Yzb. Halil Can'dır. Rahmetli Halil Can Erenköy'de Toygar ailesinin 2 katlı evinin alt katında otururdu. Dolayısıyla kapı komşumuzdu. 1962'den 1973'te bizim kökümüzle birlikte o ev de yıkılıncaya dek komşuluğumuz 21 yıl sürmüştür. Bir yandan bugün İlahiyat Fakültesi'ne dönüşen Bağlarbaşı İslam Enstitüsü'nde İslam musikisi okutmanlığı yapar, bir yandan Derince'deki bir eczanenin başında durur, bir yandan da pazar günleri evinde toplu ney çalışmaları yapıldı. Komşuluğumuz bittikten birkaç ay sonra da Halil Can ölmüştür. Üsküdar'da doğduğu sokağa adı verilmiş, yaşamını anlatan bir kitap yazılmış, Semiha Can da bu kitapta, kendisine "Ninem" diye seslenen, kendisinin de "Paşam" diye seslendiği, eşini anlatan bir yazı yazmıştır (3).

DÜZELTİ

Bu dizinin geçen sayımızda yayımlanan 2. bölümünde sayfa 41, satır 39'da aşağıdaki paragraf atlanmıştır:

"Karzeg Mehmet Bey kardeşi Zekeriya Paşa ile birlikte Kafkasya'dan İstanbul'a gelmiştir. II. Abdülhamit'in kaynatası olduğu için gerek kendisine, gerek kardeşine Çaybaşı'nda toprak verilmekle birlikte sarayda tutulmuştur. Kardeşineyse irade-i seniyeyle tuğgenerallik rütbesi verilmiş, önce Selanik'e, sonra Edirne'ye atanmıştır.

Karzeg Zekeriya Paşa'nın 1 oğlu, 2 kızı olmuştur. Oğlu Ahmet Bey harp okulunu bitirince II. Abdülhamit'in kendisini irade-i seniyeyle tuğgeneral yapma isteğini geri çevirmiş, bunun üzerine amcasının oğlu Kâzım Paşa ile birlikte Bağdat'a

sürülmüştür."

44. sayfanın 23. satırındaysa Deli Fuat Paşa yerine Deli Ferit Paşa denmiştir. Anlam değişikliklerine yol açan bu dizgi yanlışlarını düzeltir, okurlarımızın bizi başışlamalarını dileriz.

KAYNAKÇA

- 1) Berzeg SE. Türkiye Kurtuluş Savaşı'nda Çerkez göçmenleri II. Nart Yayıncılık. İstanbul, 1990.
- 2) Bir B. "Şimali Kafkas Cemiyeti" ve şubelerine gönderdiği 1919 tarihi bir ta-limatname. Kuzey Kafkasya; 68-70: 12-14.
- 3) Can S. Eşinin kalemile Halil Can: Onu anlatabilsem. Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can (1905-1973), s. 14-20. Şehsuvaroğlu BN. İstanbul, 1974.
- 4) Çelik O. Kuzey Kafkasya gezi notları. Ankara, 1992.
- 5) Güsar V. "İstanbul Çerkez Kadınları Teavün Cemiyeti". Kafkasya Kültürel Dergi 1975; 12: 21.
- 6) Hapı (Yıldız) C. Adıge dili ve edebiyatı. Kafkasya üzerine beş konferans. Kafkas Kültür Derneği Yayınları, Konferans no.2. İstanbul, 1977.
- 7) Hızal AH. Kuzey Kafkasya hürriyet ve istiklâl davası. Orkun Yayınları 4. Ankara, 1961.
- 8) Osmanoglu A. Babam Sultan Abdülhamit. İstanbul.
- 9) Raesaenen M. Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs Der Türksprachen. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVII, 1. Helsinki, 1969.
- 10) Şalaho E. Sakalı bir aslan yeleşi gibiydi. Kafkasya Gerçeği 1992; 7: 27-28.
- 11) Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. Latince- Türkçe, Türkçe-Latince. Bütünlenmiş 2. bası. İnkılâp Kitapevi. İstanbul, 1991.
- 12) Ülker S. Kuzey Kafkasya ayrılırsa Rusya yıkılır mı, güçlenir mi? Birleşik Kafkasya 1995; 1 (1) 63-66

Dernek Haberleri...

BÜRSA BİRLEŞİK KAFKASYA DERNEĞİ

Bursa BİRLEŞİK KAFKASYA Derneği'nin I. ci Olağan Genel Kurul Toplantısı; yeterli çoğunluğun sağ-ladığı 23.10.1996 tarihinde, Dernek merkezinde gerçekleştirilmiştir.

Gündemin; 7.ci Maddesi gereğince yapılan seçimde; 1996-1997 çalışma dönemi için,

YÖNETİM KURULU'NA

ASİL ÜYELER

1. Mahmut BI (Başkan)
2. Cemal CANBEK (Bşk. Yrd.)
3. Aydemir AKAY (Üye)
4. A.Fahri PEKER (Bşk. Yrd.)
5. Muammer ÖZTÜRK (Sekreter)
6. Yahya ÖZEL (Üye)
7. Nasir YILDIZ (Üye)
8. Osman KARAÇAY (Muhasip)
9. Fatih CEYLAN (Üye)

DENETİM KURULU'NA

ASİL ÜYELER

1. Ömer ÖZEN
2. Bekir KAYA
3. Tülin ŞARIBAY

YEDEK ÜYELER

1. Cevat ERŞEN
2. İsmail BEYEC
3. Mustafa BAYDAR

seçilmiş olup, Yönetim Kurulu görev dağılımı ile ilgili ilk toplantısını asil ve yedek üyelerin katılımıyla 28.10.1996 tarihinde Dernek merkezinde yapmıştır.

Dergimiz, Bursa BİRLEŞİK KAFKASYA Derneği yeni yönetimine başarılar diler.

YEDEK ÜYELER

1. Özcan SÜZMAZ
2. Nevin YILMAZ
3. Rifat ÖZBEY
4. Ülke CANBOLAT
5. İhan MERCAN
6. Nurettin KAPLAN

DİSİPLİN KURULU'NA

ASİL ÜYELER

1. Ahmet TÜZÜNER
2. Erol BEYEC
3. İ. Sami AĞIRCA

YEDEK ÜYELER

1. Saim OKAN
2. Timur GELLİR
3. Muharrem YILMAZ

**Kuzey Kafkasya'da
Tarihi Yer Adlarına Dönüş Süreci**
(Geçen Sayıdan Devam)

Hasan KANBOLAT

<u>Eski Ad</u>	<u>Yeni (Resmî) Ad</u>	<u>Coğrafi Konum ve Açıklama</u>
26. Karacay-Çerkes Özerk Bölgesi, Karacay-Çerkes Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti	Karacay-Çerkes Cumhuriyeti	Kuzeybatı Kafkasya Cumhuriyetlerinden olan Karacay-Çerkes Cumhuriyeti'nin çevresinde: Krasnodar ve Stavropol Kray, Kabardey-Balkar, Abhazya, Gürcistan Cumhuriyeti bulunmaktadır. Cumhuriyet, SSCB devrinde Stavropol Kraya bağlı Özerk Bölge iken Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyet statüsüne yükseldi. SSCB'nin 1991 yılında dağılması sonrası Rusya Federasyonu'nu oluşturan federe cumhuriyetler- den biri oldu.
27. Battalpaşinsk, Sulimov, Yejovo-Sulimovsk	Çerkesk	Karacay-Çerkes Federe Cumhuriyeti'nin baş- kenti ve nüfusu en kalabalık olan bu kentin Çar- lık Rusyası devrinde adı "Battalpaşinsk" idi. Çeşitli tarihlerde "Sulimov" ve "Yejovo Sulimovsk" adlarını almıştır. SSCB devrinde kentin adı "Çerkesk" olarak değiştirilmiştir.
28. Krasnovostoçniy (Kızıldoğu)	Gum Lov Kabak, Krasnovostoçniy	Karacay-Çerkes cumhuriyeti'nde Gitçe Karacay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karacay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
29. Pervomayskoe (Bir Mayıs)	Gum Abuk Kabak, Pervomayskoe	Karacay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Gitçe Karacay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karacay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
30. Kuçmalka	Kiçi-Balık, Kuçmalka	Karacay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Gitçe Karacay Rayonu'nda akarsudur. Akarsunun hem Karacay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
31. Hasaut	Ishavat, Hasaut	Karacay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Gitçe Karacay Rayon'nda akarsudur. Aynı adlı köy de bulun- maktadır. Akarsunun ve köyün hem Karacay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
32. Ejkakon	Üçköken, Ejkakon	Karacay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Gitçe Karacay Royon'uda akarsudur. Akarsunun hem Karacay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.

33. Humara	Koban Abuk Kabak, Humara	Karaçay-Çerkes cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
34. Ordjonikidzevskiy	Kvarakent,	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
35. Noviy Karaçay (Yeni Karaçay)	Ak Kala, Noviy Karaçay	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
36. Karaçayevsk	Markoli, Karaçayevsk	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
37. Kamennomostskiy (Taşköpür)	Taşköpür, Kamennomostskiy	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
38. Verhnekamennomostskiy (Yukarı Taşköprü)	Oğarı Taşköprü Verhnekamennomostskiy	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
39. Nijnaya Mara (Aşağı Mara)	Töben Mara Nijnaya Mara	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
40. Verhnaya Mara (Sadık Mara)	Oğarı Mara Verhnaya Mara	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
41. Novaya Teberda (Yeni Teberda)	Kabak Çasağan, Novaya Teberda	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
42. Nijnaya Teberda (Aşağı Teberda)	Sıntı, Nijnaya Teberda	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
43. Verhniya Teberda (Sadık Teberdi)	Şam Teberdi Teberdi Verhniya	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.

44. Gidamskaya	Kıngır Çat, Gidamskaya	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda dağdır. Dağın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
45. Teberda	Teberdi Şahar, Teberda	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda kasabadır. Kasabanın hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
46. Daut	Seliye Duut, Daut	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
47. Dombay	Dommay, Dombay	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
48. Elbruskiy	Hudes, Elbruskiy	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
49. Elbruskiy	Taşçı Ulu-Toyuz,	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
50. Verhniy Uçkulan	Ogarı Uçkulan,	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Karaçay Rayonu'nda köydür. Köyün hem Karaçay Türkçesindeki adı hem de Rusça adı kullanılmaktadır.
51. Mikoyan-Şahar, Karaçayevsk	Karaçay Şahar, Karaçayevsk	Lenin devrinde kurulan günümüzde Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nin ikinci büyük kenti ve Karaçay Rayonunun merkezi olan kente ad olarak ilk kurulduğunda Lenin'in Ermeni kökenli bolşevik dostu "Mikoyan"ın adı verilmişti. Daha sonra "Karaçayevsk" adını almıştır. Günümüzde kentin Karaçay Türkçesindeki adı olan "Karaçay Şahar" adı da kullanılmaktadır.
52. Kasay-Kabak	Habez	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Habez Rayonu'nda bulunan bir köydür.
53. Oraç-Aulı	Ekin-Yurt	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Adıge Habi Rayonu'nda bulunan bir köydür.
54. Balta-Aulı	Qızıl-Yurt	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Habez Rayonu'nda bulunan bir köydür.
55. Toktamış-Aulı	Üyken-Halq	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Adıge Habi Rayonu'nda bulunan bir köydür.

56. Alaçay-Aulı	Erkin-Halq	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Adıge Habi Rayonu'nda bulunan bir köydür.
57. Şabaz-Aulı	Adil-Halq	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Adıge Habi Rayonu'nda bulunan bir köydür.
58. Qoban-Halq	Erkin Şahar	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Adıge Habi Rayonu'nda bulunan bir köydür.
59. Şahgıeevski Aulı	Ansua	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Adıge Habi Rayonu'nda bulunan bir köydür.
60. Yegibokovski Abazaktı Aulı	Abazaktı	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Adıge Habi Rayonu'nda bulunan bir köydür.
61. Dudarukovski Aulı	Psij	Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde (Prikuban) bulunan bir köydür.
62. Kuzey Osetya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Kuzey Osetya Cumhuriyeti	Alanya Cumhuriyeti	Kuzeydoğu Kafkasya cumhuriyetlerinden olan Alanya Cumhuriyeti'nin çevresinde: Stavropol Kray, Kabardey-Balkar, İnguşya, Güney Osetya olarak adını değiştiren cumhuriyet, 12 Kasım 1994 tarihinde kabul ettiği anayasası ile adını "Alanya" olarak tekrar değiştirmiştir. Cumhuriyet, Rusya Federasyonu'nu oluşturan federe cumhuriyetlerden biridir.
63. Terekale, Ordjonikidze, Dzaujdiko, Bravkale	Vladikafkas	Alanya (Kuzey Osetya) Cumhuriyeti'nin başkenti olan bu kentin Osmanlı Devleti ve Kafkas halkları tarafından kullanılan tarihi adı "Terekale"dir. Kumuk ve Lakların kullandıkları ad ise "Bravkale"dir. 1864 yılında tamamlanan Çarlık Rusyası'nın Kuzey Kafkasya'yı işgalinden sonra kentin adı "Vladikafkas" olmuştur. SSCB devrinde kentin adı 1931-1944 arası "Ordjonikidze", daha sonra 1944-1954 arası Osetlerin bu kente takdıkları ve halen günlük dilde kullandıkları tarihi ad olan "Dzaujdiko" ve tekrar 1954-1990 arası "Ordjonikidze" olarak değiştirilmiştir. Kent 1990 yılında Çarlık Rusyası ve SSCB'nin ilk devirlerindeki adı olan "Vladikafkas" Adına 70 yıllık aradan sonra tekrar dönmüştür.
64. Yekaterinodar, Kaleşkur (Tarihi adları)	Krasnodar	Kuzeybatı Kafkasya'da bulunan Krasnodar Kray'ın merkezi olan kent 1793 yılında II.Katerina tarafından kurulduğu zaman adı "Yekaterinodar" dı. ("Katerinanın Kenti"). Kentin adı 1920'de "Krasnodar" ("Kızıl hediye") olarak değiştirilmiştir. Bu kentin Kafkas halkları tarafından kullanılan tarihi adı ise "Kaleşkur" dur.

65. Şaşe,Saha,
Navaginski
(Tarihi adları)
66. Tsemez, Soğucak
(Tarihi adları)
67. Velyaminov
Tuapse
68. Buğurkal
(Tarihi adı)
69. Şhaguşe
(Tarihi adı)
70. Pşışuape
(Tarihi adı)
- Novorossiisk
- Lazarevski
- Krasnodar Kray içinde bulunan Rusya Federasyonu'nun ve Kuzey Kafkasya'nın Karadeniz'deki en önemli limanı olan "Soçi" kentinin tarihi adı "Şaşe" dir. Adigeler ise bu kente "Saha" adını verirler. Bu bölgede 1864 Çarlık Rusyası işgali öncesi yaşayan Wubih halkı devrinde "Şaşe" nehrinin adıyla anılan bir Wubih boyunun ikamet ettiği "Şaşe" nehrinin adında bir yerleşim yeri bulunuyordu. Çarlık Rusyası'nın 1864 yılında bitirdiği işgal, soykırım ve etnik temizlik ile Wubihların toplu halde Osmanlı Devleti'ne sürgün edilmesinden sonra "Soçi" olarak değiştirilmiştir. SSCB ve Rusya Federasyonu devrinde de kentin resmi adı bu şekilde kalmıştır.
- Krasnodar Kray içinde bulunan Rusya Federasyonu ve Kuzey Kafkasya'nın Karadeniz limanlarından "Novorossiisk" in Osmanlı Devleti tarafından kullanılan adı "Soğucak" tır. Bu kentin 1864 yılında tamamlanan Çarlık Rusyası işgali öncesi Adige halkı tarafından kullanılan tarihi adı ise "Tsemez" dir.
- Krasnodar Kray'da bulunan, Çarlık Rusyası devrinde tarihi adı da "Tuapse" olan kente "Velyaminov" adı verilmişti.
- Krasnodar Kray'da bulunan Anapa'nın tarihi adıdır.
- Krasnodar Kray'da bulunan, Kuban nehrinin kollarından biri olan ve 19. yy.'ın ikinci yarısında civarında şiddetli çatışmaların yaşandığı akarsunun tarihi adı "Şhaguşe"dir.
- Krasnodar Kray'da bulunan, 1920'li yıllarda Kuzeybatı Kafkasya'da Şapsığların yaşadığı Milli Rayon'un adı olan "Pşışuape". Ruslaştırma politikalarının II. Dünya Savaşı sonrası tırmanması ile birlikte 1945 yılında Şapsıq Milli Rayon'un ortadan kaldırılması sonucu rayonun adı "Lazarevski" olarak değiştirilmiştir. Ünlü Rus amiral Mikhail P. Lazarev (1788-1851) Kafkasya'da Çarlık Rusyası'nın kolonyalist politikalarını yürüten başlıca komutanlardan biridir. Lazarevski'de amiralin adını taşıyan bir sokak ve içerisinde büstünün de bulunduğu bir tren istasyonu da vardır. Çarlığın işgal ettiği topraklarda SSCB döneminde amiralin her yerde adı varken doğduğu kent olan Vladimir'de onu hatırlatacak hiçbir şeyin olmaması izlenen kolonyalist politikanın en güzel örneklerinden biridir.

71. Hafitsey
(Tarihi adı)

Gelincik

Krasnodar Kray içinde bulunan, Rusya Federasyonu ve Kuzey Kafkasya'nın Karadeniz limanlarından "Gelincik" in adı Osmanlı Devleti, Çarlık Rusyası, SSCB ve Rusya Federasyonu devirlerinde de "Gelincik" tir. Bu kentin 1864 yılında tamamlanan Çarlık Rusyası işgali öncesi Adige halkı tarafından kullanılan tarihi adı ise "Hafitsey" dir.

72. Psij
(Tarihi adı)

Kuban

Krasnodar Kray'da bulunan, Kuzey Kafkasya'nın en önemli nehirlerinden biri olan "Kuban" ın 18. yy. Çarlık Rusyası işgali öncesi adı "Psij" dir. Ancak halen kullanılan resmi ad "Kuban" dir. Bu nehir Osmanlı kaynaklarında da "Kuban" olarak adlandırılmaktadır.

73. Şetkale, Aşıl,
Voroşilovşk
(Tarihi adları)

Stavropol

Kuzeydoğu Kafkasya'da bulunan Stavropol Kray ın merkezi olan "Stavropol" kentinin Osmanlı Devleti ve Kafkas halkları tarafından kullanılan tarihi adı "Şetkale", Nogaylar tarafından kullanılan adı ise "Aşıl" dir. Bu kentin 1935-1943 yılları arasındaki adı ise "Voroşilovsk" dur.

74. Nartsane
(Tarihi adı)

Kislovodsk

Stavropol Kray içinde bulunan "Kislovodsk" kentinin Kafkas halkları tarafından kullanılan kökeni Adigeceden gelen tarihi adı "Nartsane" dir.

75. Beştau, Psıfabe
(Tarihi adı)

Pyatigorsk

Stavropol Kray'da bulunan kent, 19.yy.'da Çarlık Rusyası'nın bölgeyi işgali sırasında ileri karakol kurulan kale kentlerden biriydi. Karaçaylar bu kente "Beştau", Adigeler "Psıfabe" (Sıcaksu) adını vermişlerdir.

76. Kara-Töbe
(Tarihi adı)

Suvorovskaya

Stavropol Kray içinde bir kent. "Suvorov" Çarlık Rusyasının ünlü generallerindendir.

77. Açısü (Tarihi adı)

Minvodi

Stavropol Kray içinde bir kent.

78. Abhazya Özerk
Sovyet Sosyalist
Cumhuriyeti

Abhazya

Kuzeybatı Kafkasya'da,, çevresinde: Krasnodar Kray, Karaçay Çerkes, Gürcistan Cumhuriyeti bulunan Abhazya, bağımsız cumhuriyet olduğunu ilan etmiş, ancak bu tek yanlı ilan Gürcistan tarafından kabul edilmemiştir. Abhazya için Abhazlar "Apsını", Karaçaylar "Haçıpsı" adını kullanmaktadırlar.

79. Sebastopoli,
Sohumkale, Akua,
Suhum
(Tarihi adı)

Sohum

Abhazya'nın başkentinin adına Bizans İmparatorluğu "Sebastopoli", Osmanlı Devleti "Sohumkale", Abhazlar "Akua" adını vermişlerdir. SSCB devrinde "suhum" adı kullanılırken, Gürcistan tarafından kentin adı 1993 yılında "Sohum" olarak değiştirilmiştir.

80. Kvemo-Kolkhida, Kolkhida Abhazya'da bulunan kentin adı Gürcistan tarafın
Gruzinskoye-Uşçelye dan değiştirilmiştir.
81. Pitsunda Biçvinta Abhazya'da bulunan kentin adı Gürcistan tarafın
dan değiştirilmiştir.
82. Kvemo-Gulripşi Gulripşi Abhazya'da bulunan kentin adı Gürcistan tarafın
dan değiştirilmiştir.
83. Leselidze Geçripş Abhazya'da bulunan kentin adı 1945 yılına
kadar "Geçripş" iken, II. Dünya Savaşı'nda ölen
bir Rus Generali olan "Leselidze"nin adı aynı yıl
kentin adı olarak verilmiştir. Gürcistan-Abhazya
savaşı sonrası Abhazya hükümeti 1993 yılında
tek yanlı olarak kentin adını değiştirerek tekrar
"Geçripş" yapmıştır.
84. Gantiadi Tsandripş Abhazya'da bulunan, Gürcüce şafak anlamına
gelen "Gantiadi" kentinin adı Gürcistan-Abhazya
savaşı sonrası Abhazya hükümeti tarafından
1993 yılında tek yanlı olarak değiştirilmiştir.
85. Güney Osetya Güney Osetya Kuzeydoğu Kafkasya'da, çevresinde: Kabardey-
Özerk Bölgesi Balkar, Alanya (Kuzey Osetya), Gürcistan
Cumhuriyeti bulunan Güney Osetya 12 Aralık
1990 tarihinde cumhuriyet olduğunu ilan etmiş,
ancak bu tek yanlı ilan Gürcistan tarafından
kabul edilmemiştir.
86. Kazbek (Tarihi adı) Mqinvarsveri Gürcistan'da bulunan bu dağ, Kafkasya sıradağ-
larının en yüksek üçüncü dağıdır (5047.m.).
Çarlık Rusyası döneminde adı "Stefan-Tsiminda",
SSCB döneminde Kafkas halkları tarafından da
kullanılan adı "Kazbek"dir. Dağın adı 1993
yılında Gürcüleştirilmiştir.

Nefes nefese okuyacağınız bir eser...
İKİ KASIM BINDOKUZYÜZ KIRKÜÇ
(Karaçay Romanı)
- İkinci Baskı -

Yazan: HALİMAT BAYRAMUK
Türkiye Türkçesi: Yılmaz NEVRUZ

"İki Kasım Bindokuzyüz KırkÜç" yerlerinden yurtlarından sürülen, akıl almaz haksızlıklara
zulümlere uğrayan; acılara, sıkıntılara, yokluklara, açlık ve sefaletle göğüs geren insanların
metaneti, sabrı ve çektiği çileleri; tam 14 yıl devam eden bir sürgünün gerçek hikayesidir.

Ötüken Yayınevi- İstiklâl Cd. Ankara Han 99/3
80060 BEYOĞLU-İSTANBUL
Tel: (0.212) 251 03 50 - Faks: (0.212) 251 00 12

ULUSLARARASI KAFKASLAR KONFERANSI

Dayanışma VAKFI tarafından 3-6 Ekim 1996 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen "Uluslararası Kafkaslar Konferansı"nın açılış töreni ve ilk oturumu 3 Ekim günü Cemal Reşit Rey salonunda yapıldı.

Açılış töreninde sırasıyla, Dayanışma Vakfı Başkanı Cevat Özkaya, İstanbul büyükşehir Belediye Başkanı R. Tayyip Erdoğan, Devlet Bakanı Sabri Tekir, Çeçenistan Başbakan Yardımcısı Hoca Ahmet Nuhayev, Çeçenistan Dış İşleri Bakanı Ruslan Çimayev, Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Ahat Andican, Avam kamarası üyesi Harold Elletson, TBMM Başkan Vekili Yasin Hatipoğlu, dağılan SSCB Dış İşleri Bakanı Boris Pankin ve son olarak Glasnost Vakfı Başkanı Sergey Grigoriantz protokol konuşmaları için söz aldılar.

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'ın başkanlığını yaptığı "Sovyetler Birliğinin Dağılma Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar" konulu birinci oturumda, ilk sözü liberal Parti lideri Besim Tibuk aldı. 1991 sonrasında Türk Dış Politika'sında Kafkaslara olan ilginin azaldığını ve Türkiye'nin sınır komşularına olan yakınlığının azaldığını belirterek konuşmasına başlayan Tibuk, partisinin dış politika ile ilgili temel görüşünün komşuluk doktrini olduğunu söyledi. Besim TIBUK, "Komşuluk doktrininin iki temel şartından ilkinin sınır güvencesinin sağlanması, ikincisinin ise, barış içinde kalkınmasına katkıda bulunmaktır. Sınırlar açılmalı, yollar, hava limanları yapılmalı ve ticaret emniyeti uluslararası hukuk güvencesinde sağlanmış olmalıdır" dedi.

Türkiye'nin en büyük bölgesel güç olduğunu vurgulayan Liberal Parti lideri, Amerika'nın süper gücünü bu bölgede Türkiye'nin desteği olmadan kullanamayacağını belirterek, Türkiye'nin rolünün politik istikrara hizmet etmek, akrabalık bağı ve ayrılıkçı hareketlere yardımın sınırlarını dikkatli çizmek olduğunu da ekledi.

İkinci olarak söz alan Prof. Dr. Kemal KARPAT, Çeçenistan'da meydana gelen olayları, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan sorunların su yüzüne çıkması olarak değerlendirdi. Batıya Çeçenistan'daki problemlerin kökten dinci bir akımdan ileri geldiğini iddia etmenin yanlış olduğunu söyleyen Prof. Dr. KARPAT, asıl meselenin Rusya'daki İslam ve İslam cemiyetlerinde meydana gelen gelişmeleri açıklamasında ve değerlendirmesinde yaptığı yanlışlık olduğunu vurguladı. Çeçenistan gerçeklerinin Kafkasya gerçekleri içinde ele alınması gerektiğini ve bunun da Türk-Rus ilişkileri içinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade ederek, böylece Türkiye'nin bölgedeki etkisini arttıracığı fikrini savundu.

Üçüncü olarak söz alan Emekli büyükelçi Vladimir Stoupichine, Karabağ ve Çeçenistan meselelerinin bir arada ele alınması gerektiğini iddia ederek, bunun milletlerin kendi kaderini tayin hakkı ile ilgili olduğunu söyledi. Ermenistan'ın iddia olduğu gibi Doğu Anadolu toprakları üstünde bir iddiasının bulunmadığını ısrarla vurgulayan eski büyükelçi, Çeçenlerin bağımsızlık mücadelesini desteklediğini de belirtti.

Stoupichine'in ardından söz alan Polanya Dış İşleri Konseyi Genel Sekreteri Andrezej ANANİCZ, oluşan yeni dünya düzeninde kendine bir yer edinmesi için iki yol bulunduğunu söyleyerek, bunları ya daha olumlu bir yol olan demokratikleşme ve dünyayla bütünleşme, ya da tekrar kutuplaşmaya giderek Doğu veya Batı'da bir taraf

seçme olarak açıkladı.

Son olarak söz alan Refah Partisi İstanbul Milletvekili Hüseyin KANSU, "Sovyetler Birliği'nin dağılması tüm dünya düzenini etkilemiştir. Dağılma sürecinin acılarını en derin yaşayan bölge Kafkasya'dır. Kafkasya'daki halklar, Çeçen, Abhaz, İnguş, Osetin, Karaçay, Gürcü, kendi aralarında bir dil ve alfabe seçmek zorunda olduklarını unutmamalıdır" dedi.

KANSU sözlerinin devamında, Sovyetler Birliği döneminde Orta Asya'daki Müslümanların dinden uzaklaştırıldığını dile getirerek, bölgedeki birlik açısından Orta Asya'daki müslümanların tekrar dine dönmesi gerektiğini vurguladı.

"Ülusallararası Kafkaslar konferansı'nın ikinci gününde ilk oturum, Tahran Üniversitesi öğretim üyelerinden siyaset Bilimci Askar Ferdi'nin başkanlığında toplandı.

İlk konuşmacı olarak söz alan Gazi Üniversitesi öğretim görevlisi Prof. Dr. Mahir KAYNAK, bölgedeki iki büyük gücün Almanya ve Rusya olduğunu ve dışardan ABD'nin etkisi bulunduğunu söyledi. Türkiye'nin eksikliğinin milliyetçi ve dinci politikalar tatbik etmesi olduğunu iddia eden Kaynak, böyle bir ortam içinde Türkiye'nin tavrının bu iki büyük gücün ne karşısında, ne de yanında olmaktan geçtiğini ekledi. Kafkaslar'ın Rusya'nın güvenlik endişesinde en önemli yeri aldığını da söyleyen Prof. KAYNAK, bölgedeki mücadelelerin ancak Rusya devrilince son bulacağını vurguladı. Konuşmasında Kafkasya'daki milliyetçi hareketlerin hem kültürel ve dini ve hem de siyasi olmak üzere iki boyutunun bulunduğunu ifade eden Mahir KAYNAK, Türkiye üzerinde hakim olacak güce ve buna bağlı olarak oluşacak dengelere göre bölgenin ya sıcak ya da gri bölgesinde yer alacağını söyledi.

Daha sonra söz alan Azerbaycan Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi Mehmet ALİYEV, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki meselenin tarihi boyutuna değinerek, Azerbaycan'ın Ermeni işgali neticesinde 25.000'den fazla ölü ve 50.000'den fazla yaralı verdiğini, 900.000 Azerinin de kendi vatanlarında mülteci durumunda olduğunu söyledi. Arabuluculuk çabaları ve Minsk sürecine de değinen Büyükelçi ALİYEV, Ermenistan'ın, Birleşmiş Milletlerin aldığı kararları hiçe sayarak işgalini sürdürdüğünü, Azerbaycan Devleti'nin ise siyasi çözüme her zaman hazır olduğunu vurguladı. Büyükelçi siyasi çözümün ancak Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanması ve işgalci kuvvetlerin egemen Azerbaycan topraklarından çekilmesi ile mümkün olacağını bildirdi ve gerekirse Ermeni diasporasına yüksek özerklik verebileceklerini ifade etti.

Üçüncü olarak söz alan Bilkent Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Oya AKGÖNENÇ, Karadeniz İşbirliği konusunda bilgi verdi. AKGÖNENÇ, konuşmasının sonunda Türkiye ve Rusya'nın dış politika algıları ile Karadeniz İşbirliği bağlantısı hakkında bilgi verdi.

Dördüncü konuşmacı olarak söz alan Princeton Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Wolfgang DANSPECKGRÜBER, Soğuk Savaş'ın bitiğine inanmadığını, belki görünüşte bittiğini ama Soğuk Savaş mentalitesine sahip olan kişiler yüzünden küçük çapta pek çok soğuk savaşın var olduğunu iddia etti. Türkiye'nin bölgede en önemli stratejik konuma sahip ülke olduğunu vurgulayan Prof. DANSPECKGRÜBER, ABD'nin dünya polisliğine devam edemeyeceğini söyledi.

Son olarak söz alan ve konferansın ev sahipliğini yapan Dayanışma Vakfı'nın Genel Sekreteri Dr. Süleyman GÜNDÜZ, Yalta Konferansı'nın dünyanın sonraki 45 yılını şekillendirdiğini, daha sonra meydana gelen değişim rüzgarıyla beraber 1989'da

başlayan çöküşün en sonuncusunun ise Kafkaslar ve Balkanlar'da yaşanmakta olduğunu söyledi. GÜNDÜZ, Kafkaslar'da demokratik yollarla seçilmesi gereken yöneticilerin Moskova'nın güdümünde olduğunu belirterek, hortlayan mikro milliyetçilik sebebiyle Moskova'nın bölgeye barış getiren güç olarak girebileceği tehlikesine parmak bastı. Süleyman GÜNDÜZ konuşmasının sonunda, Rusya'nın Orta Asya'daki siyasetini Kafkaslar'da uygulamasının mümkün olmadığını, çünkü Kafkasları bir hegemonyadan koruma gibi bir gerekçenin geçersiz olduğunu söyledi.

Konferans çerçevesinde, 5 Ekim 1996 Cumartesi günü yapılan oturumlarda ise, "Ülusallararası Yuvarlak Masa toplantısı: Çeçenistan'ın yeniden imarı, Kafkasya'da barışın temini ve Rusya'da demokrasi'nin geleceği" ile "21. yy. da uluslararası petrol stratejileri çerçevesinde Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetlerinin statüsü ve Çeçenistan. Uluslararası hukuk açısından Çeçenistan sorunu" konulu oturumlar düzenlendi.

Konferansın 5 Ekim günü yapılan oturumlarında, özellikle Çeçenistan'ın bugünü ve geleceğiyle ilgili ilginç tebliğler sunuldu. Bu konuda en dikkat çekici konuşmayı İngiliz "Kafkasya ve Orta Asya Araştırmaları Merkezi" başkanı Marie Benningsen yaptı. Benningsen, Çeçenlerin verdiği mücadeleye hayran olduğunu ve bağımsızlıklarına mutlaka kavuşacaklarına inandığını söyledi.

Benningsen, "Herkes, Çeçenistan'da barışın sabık general Aleksandr Lebed'in sağladığını düşünüyor. Oysa, Lebed savaşı sona erdirmeye başarılı olamadı. Çeçenler, rusları ağır bir yenilgiye uğratarak Grozni'yi ve diğer kentleri tamamen geri alınca, Rusya barış yapmak zorunda kalmıştır" diyerek konuşmasında şu görüşlere yer verdi: "Bazıları Rusların toparlanıp tekrar saldırabileceğini düşünüyorlar. Ben ise aksini düşünüyorum. Önümüzdeki yıllarda Rusya bugünden daha kötü durumda olacak. Çeçenler ise aynı dönemde daha güçlü bir orduya sahip olacaklardır. Bundan dolayı Rusların tekrar Çeçenistan'a saldırmaya cesaret edeceğini sanmıyorum. Çeçenler çok güçlü bir ulustur. Yıllardır savaşan bu insanlar barışın rehabetiyle öyle kolay kolay çözülmeyeceklerdir."

Konuşmacı, Çeçenistan'da de facto (fiili) bağımsızlık hüküm sürdüğünü, petrol gelirleriyle ülkenin hızlı bir kalkınma dönemine gireceğini ve zenginleşeceğini ifade ederek Çeçenistan'ın geleceği konusunda iyimser olduğunu söyledi. Çeçenlerin bağımsızlık mücadelesinin PKK terörüyle karıştırılmaması gerektiğine dikkati çeken Benningsen, ikisi arasında her hangi bir benzerlik olmadığını vurgulayarak "Çeçen mücadelesi tarih boyunca sürdüğü halde, Kürtler hiç bir zaman ulus olarak bir araya gelmemişlerdir" dedi. Kürt halkının kendi devletini kurma hakkı olduğuna dair bir takım batılı yazarların ileri sürdükleri görüşlerin "emperyalistlerden kalma bir saçmalık" olduğunu söyledi.

Aynı oturumda, İngiliz parlamenter Harold Elletson da yaptığı konuşmada PKK terörü ile Çeçen Meselesi'nin bir birine benzemediğini kaydederek "Türkiye demokratik bir ülkedir. PKK terörü ile mücadelesini bu çerçevede yapıyor. Çocukları bile öldüren PKK örgütünün, bu yanı ile İRA'dan farkı yoktur" dedi. Batı'nın korkunç bir çifte standart uyguladığını söyleyen Elletson "Aynı çifte standart uygulaması Çin'deki müslimanlara da yapılıyor. Çin'de milyonlarca insan hakları ihlali var, ama kimsenin sesi çıkmıyor. Neden Türkiye'ye yükleniyorlar? Çünkü, Türkiye yapılan uyarılara kulak veriyor da ondan. Rusya ise bu türlü uyarıları duymuyor bile" dedi.

Uluslararası Kafkaslar konferansında söz alan Çeçenistan Dışişleri Bakanı Ruslan Çimayev de, barış sonrasında Çeçenistan'ın ikinci bir Afganistan olmaya-

ULUSLARARASI KAFKASLAR KONFERANSI SONUÇ BİLDİRGESİ

İstanbul'da 3-6 Ekim 1996 tarihleri arasında gerçekleştirilen "Uluslararası Kafkaslar Konferansına 20 devlet, ülke ve toplumdan 59 katılımcının iştiraki ile gerçekleştirilmiştir.

1) Bu konferans, Rusya Federasyonu ile Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti arasında barışın kalıcı olarak temin edilmesini, bölgenin yeniden imarını ve Kafkas ülkelerinin toprak bütünlüğünün kesin olarak desteklenmesini onaylamaktadır.

Bu konferans üyeleri ve katılımcıları Rusya Federasyonu ile başta Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti olmak üzere diğer bölge cumhuriyetleri arasında yaşanmakta olan yıpratıcı, yıkıcı ve olumsuz bir çatışma sürecini yaşanmakta olduğunu tespit etmiş bulunmaktadır.

Bölge halkları bu çatışmalar sonucunda yok edilmekte ve tehciye zorlanmaktadır.

1990'dan beri bölgede devam eden çatışmalar sonucunda Kafkaslar büyük tahribata uğramıştır. Karabağ, Abhazya ve Osetya'dan başlayarak Kırıma kadar uzanan bölgede barış ve istikrar tehdit eden olumsuzluklar konferansça tesbit edilmiştir.

Bölgenin çeşitli yörelerinde özellikle Çeçenistanda soykırım boyutlarına ulaşan katliamların yapıldığı yine konferansça tesbit edilmiştir.

Soykırımın yanı sıra hertürlü insan haklarının ihlalinin mevcudiyeti, döküman ve şahitlerce kanıtlanmıştır. Bütün bu anlatılanlar dikkate alınarak konferans katılımcıları bütünü ile aşağıdaki konular üstünde fikir birliğine varmışlardır.

2) Konferans, Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti için önerilen "Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti'nin statüsünün 2001 yılına kadar görüşüleceği" maddesinin uygulanmasının önemini oybirliği ile desteklenmektedir.

3) Çeçenistan halkına karşı işlenen soykırım ve savaş suçlarından sorumlu olanların "Uluslararası Savaş Suçluları Mahkemesi"nde yargılanmalarını ve Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti'ne gereken tazminatın ödenmesinin insan hakları evrensel beyannameşi çerçevesinde olduğuna inanmaktadır.

4) Bu konferans, soykırımından başka, her türlü insan hak ve ihtiyaçlarından mahrum bırakılarak mağdur edilen Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti halkına gerekli insani yardımın en yakın zamanda ulaştırılmasının aciliğine inanmaktadır. Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti'nin 420 Şehir, kasaba ve köyünün yeniden imarı için

çağını söyledi. Bakan Çimayev, Afganistan'da mücahitlerin Rusya'ya karşı kazanılan zaferin ardından bir birlerine düşmelerinin, Çeçenistan için düşünülmeyeceğini belirterek "Rusya'nın Çeçenistan'ı işgali sırasında Çeçenler zaten buna hazırlıklıydılar. Bir devlet yapısı içinde, Çeçenistan'ın bir devlet başkanı vardı, hükümeti vardı, istihbaratı vardı. Afganistan'da olduğu gibi Ruslara karşı mücadelede dağınık milis kuvvetleri halinde değil, emir kumanda zinciri içinde ve tek merkezden yürütülmüştür" dedi.

Konferansın son gününde, katılımcıların oybirliğiyle bir sonuç bildirisi yayınlandı. sözü geçen bildirinin tam metnini dergimizin diğer sayfalarında bulabilirsiniz.

Birleşik KAFKASYA

her türlü girişimin biran önce başlatılmasını ve Çeçenistanlı göçmenlerin kendi evlerine dönme haklarının temini ve koşulsuz olarak zararlarının tazmininin en kısa zamanda gerçekleştirilmesinin gerekliliğine inanmaktadır.

5) Konferans, Rusya Federasyonu ile Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti arasında olduğu gibi, Azerbeycan-Ermenistan vatandaşları ve bölge halkları arasında da barış ve dostluğun geliştirilmesinin önemini bütün içtenliği ile savunmaktadır. Bundan başka gerek Karabağ, Abhazya ve Osetya gibi bölge içinde, gerekse Kırım gibi çevre bölgelerde barış ve istikrarı tehdit eden olumsuzluklara karşı bütün uluslararası kurumların ve dünya devletlerinin dikkatini çekerek önleyici tedbirlerin alınmasından büyük fayda görmektedir.

6) Konferans bu bağlamda, BM ve AGİT'in Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti'ndeki soykırımı önleme görevini yerine getirmediğini ve böylece 1948 Soykırım Sözleşmesinin 3. maddesini ihlal ettiğini vurgulamak istemektedir.

7) Konferans münhasıran, Rusya Federasyonu ile Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti arasındaki sorunun çözümü için bölge ülkelerinin de içinde yer alacağı bir uluslararası konferans toplanmasını istemektedir.

8) Çeçen halkına karşı düzenlenen bütün saldırı ve katliamlar karşısında konferansımız Çeçenistan halkının yok edilmesini engellemek üzere, bölge ülkelerinden oluşan bir garantörlük idaresi kurulması çağrısını yapar.

9) Konferans, Rusya Federasyonu ve Çeçenistan yetkilileri arasında imzalanan anlaşmaların eksiksiz uygulanması için Rusya Federasyonuna açık mesajların gönderilmesini teklif etmektedir. Çeçenistan halkının özgür iradeleri ile kendi kaderlerini tayin hakkının kabul edilmesinin, bunun sonucunda ortaya çıkacak devlet statüsünün Rusya Federasyonu ve bütün devletler ve uluslararası kuruluşlar nezdinde tanınmasını da desteklemektedir.

10) Son olarak, uluslararası topluluktan, Rusya Federasyonu'nun insan hakları ihlalleriyle, Çeçenistan-İçkerya Cumhuriyeti'ndeki Helsinki Senedi ihlallerinin tüm uluslararası forumlarda gündeme getirilmesinin ve bu yoldan baskı uygulanması girişimlerine devam etmesinin doğru bir yöntem olduğuna inanmaktadır.

Yukarıda belirtilen konuların doğru olarak gerçekleştirilmesi amacıyla Konferans delegelerinin önerisiyle, dahili bir sekreterlik kurulması kararı alınmıştır. Yine bu delegelerin önerisiyle bu sekreterliğin Dayanışma Vakfı, Glasnost Foundation ve The International Roundtable işbirliğiyle "İstanbul, Kafkas Konferansı İzleme Komitesi Sekreterliği" adı altında ortak bir çalışmanın yürütülmesine karar verilmiştir.

*Uluslararası Kafkaslar Konferansı, Sekreterliği,
İstanbul / TÜRKİYE
6 Ekim 1996*

ZAĞOŞTOK ULU ÇÖPELLEV

Dudalanı MAHMUT

Ne bolğandı biyim tıñlık tabmaysa
Töşe möşelege rahat catmaysa
Başıña salğanma seni kuş castık
Aşhamdan a oynay küle tıñ cattık

Üsüne cabhanma dariy cuvurğan
Nek korkasa bolur Allah buyurğan
Tübüne cayğanma dariy kanavat
Canıñ bolsun kökde Allahğa amanat

Oy-biçebiz kalay tıñlık tabayım
Men orunda kalay rahat catayım
Atam Zağoştoknu kördüm tüşümde
Alğın kibik börü tonu üsünde

Maña aylanıb ağıvlandı uruşdu
Andan titireb eki butum kuruşdu
Uşamaysa maña dedi kızbaysa
Katın kibik üyge kirib çaşaysa*

Cokdu sende men izlegen kişilik
Tukumuñu etdiñ teyri bedişlik
Ebzelege koy koşuñu sürdürdüñ
Tuşmanları üsübüzge küldürdüñ

Catma endi könçeklikni cardırçı
Tonov maldan arbazıñı aldırçı
Bütev eliñ saña işanıb turadı
Barına da baylıkları cavdurçu

Turçu biyçem cav çırakla candırçı
Col azıkğa ballı hantla saldırçı**
Uzak colğa atlanayım keteyim
Atam aythan muratlağa ceteyim

(*) Duda ulunu kol cazıvu bila cazılğan testde "turasa" cazılıbdı. "çaşaysa" deb men tüzeltgenme, Y.N.

(**) Mahmutnu testinde "cardırçı" deb cazılğandı. "Saldırçı" deb men tüzeltgenme, Y.N.

Turdu biyçe cav çırakla candırdı
Ballı hantdan aşüçüğü aldirdı
Artmaklağa saylab saldı azıgın
Toba etdi eri ızına sav kaytsa
Kuvandırırğa elni öksüz carlısın

Oy biybiz atlanasa ketese
Allah Aytsa muratına cetese
Tonovla tüşgen ese esiñe
Kerti nöger alğanmısa kesiñe

Ol işle üçün korkuv salma esiñe
Eki nöger salğanma kesime
Bir nögerim Ullubaş ulu Guççadı
Dağda birim Tambıylanı Cazadı
Kıyın künde cetevenñe bazadı

Zağostoknu batır ulu Çöpellev
Bılay aytıb çıktı eşikge coluna
Atasından köbden beri saklanñan
Kara uşkogun alğan edi koluna

Tañ atmayın tav başına örlelle
Ullu avuşda eki karaldı eslelle
Guçça cigit kanatlılay uçadı
Ekisin da cibermeyin tutadı

Bıla bolur nağuzurla sonala
Har cay sayın malçılanı tonağan
Tavlulanı koy etinden toymağan

Oyra rırav ebizele sonala
Bula bıla sölüşelle soralla
Ellerinden tolu hapar bermeyle
Bılanı da adam kibik körmeyle

Tav başında tartış kuru köb edi
Kuruladan Caza cakdı şıncartın
Tilsizlenñen ebizeleni keltirib
Teşindirib otha tutdu sırtların

Ebizele tınladıla karalıb
Çıdayalmay cıladıla taralıb
Tavlumusuz siz ne cerlede çaşaysız
Adam etin koy etinleymı aşaysız

Çöpellev da bılay aytıb sölüşdi
Biz tavlubuz tüz cerlede çaşamaybız
Siz aythança adam eti da aşamaybız

Alay bolsa sora kûç marda çok
Elbizni haporın sizge aytayık
İtle kibik canıbizğa korkğandan
Curtubuznu tuşmanlağa satayık

Elbizde kişi çokdu işdelle
Uşkok tuthan biri kalmay işleyle
Üyde kalğan kobalmağan kartıbiz
Çabır bavun kısıalmağan çaşibız
Ey sizden sav kutulsun başibız

Andan ketib çeget elge çabdıla
Adam başına çetişer cesir aldıla
Dağıda ketib künlüm elge çabdıla
Adam başına ekişer cara tabdıla

Biyçege da açıv hapar keltendi
Batır Çöpellev üyge cetmey ölgendi

*"Men munu köb varyantlardan cıyıp Ankara'da caraşdırğan
edim" deb cazğandı, Duda ulu Mahmut keşi kol cazıvu bıla
cazılğan tekstni túbüne.*

Basmağa hazırlağan: Sılpağarlanı YILMAZ

DERNEK YENİ YERİNE TAŞINDI

Kuzey Kafkas Karacay-Balkarlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği, Vakıflar'dan kiraladığı (Odunpazarı, Zeytinler Sk. No. 2 - ESKİŞEHİR) adresindeki yeni yerine taşındı. Verilen bilgiye göre, bina bağımsız bir yapı olup üç oda ve holden oluşmaktadır. Telefon numaraları değişmemiştir: 0.222.221 66 97